

ОМОГУЋИТИ СВАКОМЕ ПРИСТУП МЕДИЈИМА

Београд, 2015.

Наслов оригинала:

Permettre à chacun d'accéder aux médias

Enabling Access to the Media for All

IRIS *plus* 2014-3

Издавачи:

Центар за демократију, људска права и регионалну сарадњу

Национална организација особа са инвалидитетом Србије

За издаваче:

Зоран Лутовац

Иванка Јовановић

Штампа:

Цигоја
Ш Т А М П А

office@cigoja.com

Тираж:

300

Београд, 2015

ISBN: 978-86-918413-0-0

Copyright © European Audiovisual Observatory, 2014

Мишљења изражена у овој публикацији су лична и не представљају
нужно ставове Опсерваторије, њених чланова или Савета Европе

*Издавање ове публикације
омогућено је захваљујући финансијској подршци
Министарства за рад, запошљавање,
борачка и социјална питања
Републике Србије*

ПРЕДГОВОР

Када се спомену препреке, са којима се суочавају особе са инвалидитетом, у приступу информацијама и култури, концепт истог тренутка постаје вишезначан. У зависности од тога на шта се односи термин садржај – да ли је реч о библиотеци са степеницама испред улазних врата или се ради о неком нематеријалном податку који захтева употребу додатне технолошке опреме – појам препрека може да упућује на више ствари и да изискује коришћење различитог алата за превазилажење.

Већина физичких препрека чини се да је савладана, али још увек треба много учинити како би се исто то могло рећи и за електронски свет. На једној страни, о архитектонским баријерама расправљало се деценијама и, с тим у вези, постигнути су бројни опипљиви резултати; са друге стране, дигиталне препреке и даље постоје и указују на то да потпуна приступачност меког садржаја још увек није достигнута.

То је још сложеније у онлајн свету, где је претходно знање неопходно не само да би се приступило садржају, већ и да би се остварила интеракција и у потпуности искусила дуална (2.0) димензија. Дуална димензија интернета, где су корисници и пасивни примаоци информација, које је обезбедила трећа страна и активни дистрибутери, потенцијални пружаоци садржаја, изискује да се прошири поље истраживања.

У главном чланку ИРИС *плус* – који имам посебно задовољство да представим, као део свог првог задатка на новој позицији у Опсерваторији – Бахмајер нуди детаљан и занимљив приказ различитих приступа, који су се

примењивали на различитим нивоима (међународном или европском, националном или локалном), различитим средствима (регулаторним или индивидуалним). Резултат је колаж најбољих пракси и најуспешнијих примера, али тај резултат, ипак, показује да само усвајање алата, предвиђеног за линеарне медије, није довољно да би се обезбедио истински приступачан интернет.

Узимајући у обзир многе године регулаторних иницијатива у вези са тим питањем, део под називом Повезано извештавање нарочито је богат. Он представља фактички преглед недавних помака у законодавству у области радиодифузије и ауторских права, који се тичу особа са инвалидитетом, као и преглед судске праксе у вези са медијима и особама са инвалидитетом.

Последњи део -Изблиза – пружа нам бројне појединости из немачке праксе. Из инсајдерске позиције, Ленке и Бил откривају нам шта се дешава у студију када се заврши рад на титловању и звучном опису и дају нам материјал за размишљање укратко представљајући различите начине преноса и могућности развоја из технолошке перспективе.

Стразбур, јул 2014

Маја Капело (Maia Capello)

ИРИС координатор

Шеф Одељења за правне информације
Европска аудиовизуелна опсерваторија

ОМОГУЋИТИ СВАКОМЕ ПРИСТУП МЕДИЈИМА

САДРЖАЈ

Предговор	7
---------------------	---

ГЛАВНИ ЧЛАНАК

I Приступачност аудиовизуелног садржаја	15
---	----

Основно људско право

<i>Кристина Бахмајер (Cristina Bachmeier), Институт за европско медијско право (EMR), Сарбрикен, Брисел</i>	15
---	----

I Увод	17
------------------	----

1. Дефиниције	20
-------------------------	----

2. Модалитети приступачности	25
--	----

II Правни инструменти на међународном и европском нивоу	37
--	----

1. Уједињене нације	39
-------------------------------	----

2. Савет Европе	41
---------------------------	----

3. Европска унија	43
-----------------------------	----

III Акциони планови у европској политичкој арени . .	55
--	----

IV Закључци	61
-----------------------	----

ПОВЕЗАНО ИЗВЕШТАВАЊЕ

Омогућити свакоме приступ медијима

Илда Лондо (Албански медијски институт, Тирана), Франциско Хавијер Кабрера Бласкез (Европска аудио-визуелна опсерваторија), Демијен МекКелиг (Правни факултет, Национални универзитет, Галвеј), Амадео Арена (Правни факултет, Напуљски универзитет), Еуген Којокарију (Румунски интернационални радио), Јурај Полак (Канцеларија Савета за радиодифузију и ретрансмисију Републике Словачке), Вики Бремен (Институт за информационо право (IVIR), Универзитет у Амстердаму), Том Типс (Правни факултет, Национални универзитет, Галвеј), Енрич Енрич (Енрич адвокатура, Барселона), Гленда Купер (Центар за право, правду и новинарство, Лондонски универзитет), Питер Мацнелер (Институт за медијско право (EMR), Сарбрикен/Брисел)

Недавни правни помаци 65

Недавни помаци у законодавству у области радиодифузије који се тичу особа са инвалидитетом . . 69

- Албанија 71
- Шпанија 73
- Ирска 76
- Италија 79
- Румунија 82
- Словачка 85

Недавни помаци у области ауторских права који се тичу особа са чулним оштећењима 89

- Европска комисија 91
- Ирска 93

Недавна судска пракса у вези са медијима и особама са инвалидитетом	97
• Шпанија	99
• Уједињено Краљевство	101
• Италија	103
• Словачка	105

ИЗБЛИЗА

Обезбеђивање приступачности у немачкој пракси

<i>Клаудија Ленке и Аксел Бил, Globe tv film – und Fernsehproduktionsgesellschaft m. B. H., Saarbrücken.</i>	107
I Увод	109
II Опис и израда титлова за особе оштећеног слуха	111
III Опис и израда звучних описа (аудио-дескрипција)	116
IV Начини преноса	119
V Нови медији, нова питања, нове циљне групе	122
VI Закључци	127

I

ПРИСТУПАЧНОСТ АУДИОВИЗУЕЛНОГ САДРЖАЈА

ОСНОВНО ЉУДСКО ПРАВО

*Кристина Бахмајер,
Институт за европско медијско право (EMR)
Сарбрикен/Брисел*

І УВОД

Вековима су особе са инвалидитетом трпеле стигматизацију и маргинализацију. То сеже још у доба прописаног поступка селекције у античкој Спарти (900 г. пре Христа) или „божанске казне“ у Месопотамији. Тек су у савремено доба изграђени први државни објекти за бригу о члановима породице који имају инвалидитет. У Европи је 1960. године почео да се развија покрет за права особа са инвалидитетом и то нарочито у Уједињеном Краљевству. Након тога, настали су покрети у Сједињеним Америчким Државама уз помоћ којих су особе са инвалидитетом успевале да подигну свест друштва о својим потребама. Забрана дискриминације по основу инвалидитета била је унета и у немачки Устав (*Grundgesetz*) приликом уставних реформи из 1994. године. Од 2008. године, пак, учешће у друштвеном животу на равноправној основи гарантовано је на међународном нивоу Конвенцијом Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом.¹ Тада је први пут схватање инвалидитета, засновано на људским правима, препознато у једном међународном обавезујућем уговору.²

Око осамдесет милиона људи у Европској унији (што представља око 15 процената укупне популације)

¹ Конвенција Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом (UNCPRD) доступна је на: <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

² 155 држава је (до марта 2013. године) потписало Конвенцију

погођено је различитим облицима оштећења³ и они се врло често сусрећу са правним или друштвеним препрекама, као што је, на пример, недостатак одговарајуће помоћи, помоћних средстава или недовољно учешће у културном и друштвеном животу.

Од суштинске је важности за савремено друштво да осигура живот без препрека особама са инвалидитетом. Државама уговорницама Конвенције УН о правима особама са инвалидитетом поверен је врло важан задатак: „да особама са инвалидитетом обезбеде уживање и остваривање људских права на једнаким основама са свим другим људима.“⁴ Штавише, забрањени су сви облици директне или индиректне дискриминације по основу инвалидитета. Једнако је забрањена свака разлика, ограничење или искључење које би имало за циљ или последицу нарушавање или поништавање учешћа у друштвеном животу особама са инвалидитетом. То се исто односи и на „ускраћивање разумног прилагођавања“. Свака препрека мора да се уклони доношењем одговарајућих закона, уз одређене модификације и прилагођавања.

Поштујући начела о једнаким могућностима и забрани дискриминације, друштво је обавезно да елиминише негативне ставове о инвалидитету и да омогући особама са инвалидитетом да активно и у потпуности учествују у животу заједнице.

Изван аудиовизуелног света, постоји хвале вредан пример како се несметано може приступити култури: у немачком Новом музеју, слепи и слабовиди посетиоци

³ О постотку популације са различитим врстама инвалидитета и уопште о различитим типовима инвалидитета, видети: Van Eijk/Port, 2012, „Universal service and disabled people“, *Telecommunication policy* 36, стр. 85-89, доступно на: http://www.ivir.nl/publications/vaneijk/telecommunications_policy_2012.pdf

⁴ Члан 2 Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом

могу прстима прелазити преко бронзане реплике бисте чувене Нефертити, као и преко шест других реплика оригиналних експоната.

Овај рад има за циљ да пружи преглед правних основа, практичних аспеката и савремених достигнућа о обезбеђивању приступачног аудиовизуелног садржаја особама са инвалидитетом.

1. ДЕФИНИЦИЈЕ

1.1. ОПШТЕ

Појам „особе са инвалидитетом“, сходно члану 1 (2) Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом, односи се на „оне који имају дугорочна физичка, ментална, интелектуална или чулна оштећења која, у интеракцији са разним препрекама, могу ометати њихово пуно и ефикасно учешће у друштву на једнакој основи са другима.“ Њихова природна средства комуникације подразумевају „језике, приказ текста, Брајево писмо, тактилну комуникацију, крупна слова, приступ мултимедијима, као и писане, аудио, усмене, читачке и аугментативне и алтернативне начине, средства и формате комуникације, укључујући приступ информацијама и комуникационој технологији.“⁵ С тим у вези, термин „језици“ означава и говорне и писане језике, као и друге облике неговорних језика.

„Приступачност“, у ужем смислу, значи омогућити особама са инвалидитетом да на једнакој основи, равноправно са другима, учествују у свакодневном животу.

Државе треба да омогуће несметани приступ информацијама и услугама овом делу становништва спровођењем мера које обезбеђују једнак третман. У немачком Закону о једнаком третману особа са инвалидитетом, одељак 4, (Behindertengleichstellungsgesetz)⁶, приступач-

⁵ Члан 2, прва тачка Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом

⁶ Закон о једнаком третману особа са инвалидитетом, од 27. априла 2002. године (BGBl. I S. 1467, 1468), измењен и

ност је дефинисана на следећи начин: „структурни и други објекти, превозна средства, технички уређаји, информатички процесни системи, акустични и визуелни извори информација и средства комуникације, једнако као и друге области живота сматрају се приступачним једино онда када их нормално могу користити особе са инвалидитетом – без потешкоћа и без потребе за додатном помоћи.“

У ширем смислу, принцип приступачности не разликује посебне групе људи. Он се, тако, односи на укључивање у опште друштвено окружење других корисничких група, какве су старија лица, деца и особе са ниским нивоом образовања.

Ту, такође, спадају и особе са привременим оштећењима, која су, на пример, последица неког несрећног случаја или болести. Овакво схватање приступачности у равни је онога на шта се мислило под појмом „универзални дизајн“, у члану 2 Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом: „дизајн производа, окружења, програма и услуга које користе сви, у највећој могућој мери, без потребе прилагођавања или специјалног дизајнирања.“

1.2. ПРИМЕЊЕНЕ ТЕХНИКЕ⁷

Рецитатив 46 (Уводна изјава 46) Директиве за аудиовизуелне медијске услуге (AVMSD)⁸ пружа нам листу

допуњен чланом 12 Закона од 19. децембра 2007. године (Behindertengleichstellungsgesetz vom 27. April 2002 (BGBl. IS. 1467, 1468), das zuletzt durch Artikel 12 des Gesetzes vom 19. Dezember 2007. (BGBl. I S 3024) geändert worden ist (Bundesgesetzblatt. I, p. 3024), доступно на: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgg/vjNR146800002.html>

⁷ У делу Изблиза ове публикације разматрају се најзначајнији приступи спровођењу одговарајућих техничких метода

⁸ Директива 2010/13/ЕУ Европског парламента и Савета од 10. марта 2010. године о усклађивању одредби утврђених

средстава (која није свеобухватна), помоћу којих би се могао остварити несметани приступ медијском садржају: знаковни језик, титловање, звучни описи (аудио-дескрипције) и лако разумљиви мени-навигатори.

Знаковни језици су независни, визуелно перцептибилни природни⁹ језици који се користе у комуникационе сврхе; нарочито их употребљавају глуви и наглуви. Они обухватају својеврсну комбинацију знакова (гестова), који се углавном производе покретима руку заједно са мимиком и усненим звуковима-шаптајима (тихо изговорене речи или слогови) уз одговарајући положај тела. Постоје национални знаковни језици, као и стандардизована форма међународне комуникације.¹⁰

Говорни дијалог, такође, може да се пренесе у писани текст помоћу **титловања**. Титлови се углавном налазе при дну екрана и могу се модификовати како би се олакшало читање и разумевање. Постоји разлика између прилагођеног и дословног титловања. Први начин подразумева да текст буде формулисан тако да се садржај лакше разуме, прати и чита споријим читачким темпом, док друга врста представља модел реч-по-реч, дакле, дословну репродукцију дијалога.¹¹

Појам **звучни опис или аудио-дескрипција** односи се на додатни опис неких важних сцена, тј. ликова (глумца)

законом и другим прописима у државама чланицама у вези са пружањем аудиовизуелних медијских услуга (Директива о аудиовизуелним медијским услугама, пречишћена верзија), Сл. лист 95/1 од 15. априла 2010. (надаље „AVMSD“), доступна на: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:095:0001:0024::EN:PDF>

⁹ Природни језик је индивидуални људски говорни или знаковни језик који је резултат историјског, дијахронијског развоја.

¹⁰ Видети: Ukrow, члан 3 (ц) AVMSD, у Castendyk/Dommering/Scheuer, *European Media Law*, став 19, стр. 883

¹¹ Видети: Ramael, 2007, „Sampling Subtitling for Deaf and the Hard-of Hearing in Europe“ у Diaz-Cintas/Orero/Ramael, *Media for All*, pp. 29 ff.

у филму или неком другом визуелном медију. Користи се истовремено са наративом како би се слепим и слабовидим особама омогућило да приступе визуелном садржају (глуви филм, „deaf film“).¹²

Звучни опис данас праве тимови који се састоје од најмање три особе, а сама израда захтева доста времена. Након што је сачињен, нови рукопис се даје на процену слепом или слабовидом члану тима, а затим се, уз помоћ одговарајућег софтвера и ангажовањем посебно обученог наратора, визуелном медију додаје опис визуелних елемената.¹³ С обзиром на то да је додавање звучног описа спор процес, обично се додатне наративне траке израђују само за игране филмове. Како би се стандардизовао пренос звучног описа, произведени су различити уређаји-декодери или сет-топ боксови са адекватним техничким капацитетима. У исто време, емитери користе двоканалски систем.

Напоследку, у Рецитативу 46 AVMSD инсистира се на „**разумљивом мени-навигатору**.“ Ту је, такође, наглашено да су оштећења чула слуха и вида пратећи феномен старења:¹⁴ баш као и особе са инвалидитетом, старија популација је посебно ризична група гледалаца којој је потребна помоћ да би могла приступити аудиоизуелном садржају.

¹² Пример звучног описа у уводној шпици криминалистичке серије *Tatort* (Место злочина) могуће је пронаћи на: Bayerischer Rundfunk website: <http://www.br.de/fernsehen/bayerisches-fernsehen/sendungen/tatort/audiodeskription-tatort-trailer100.html>: „Човекове очи. Гледа лево, затим десно, онда право. Нишан пушке. Човекова замагљена силуета. Човек ставља руке испред лица како би се заштитио. Ногe које трче по мокром асфалу. Беле линије се спајају и формирају отисак прста. Место злочина.“

¹³ Jekat, „Respeaking und Audiodeskription: Barrierefreier Zugang zu Informationen für Sinnbehinderte in der Schweiz“, Swiss Academy of Sciences, Берн, 26. март 2013. године

¹⁴ Видети: Engel, „Untertitel im Teletext als Hilfe beim Fernsehen“, *Media Perspektiven* 7/2007, стр. 338

Још један метод који је у употреби, а није поменут у Рецитативу 46 AVMSD, јесте аудио-титловање. Овај метод осмишљен је као допуна обичном титловању. Он пружа додатну информацију (у другачијој боји или фонту) о посебним звуковима или музици која је значајна за радњу филма.

2. МОДАЛИТЕТИ ПРИСТУПАЧНОСТИ

Слободни приступ информацијама и комуникацијама у директној је вези са правом на слободу изражавања и правом на слободно медијско извештавање из угла при-маоца. Слобода изражавања, пак, врши снажан утицај на све сфере живота.

Питање приступачности и аудиовизуелног садржаја у највећој мери односи се на област филма, позоришта, телевизије (линеране и нелинеарне медијске услуге)¹⁵ и на интернет.¹⁶

2.1. ОПШТЕ

Према Студији о употреби титловања Европске комисије,¹⁷ у Европи су заступљене три главне језичке трансфер методе за аудиовизуелне радове: титлова-

¹⁵ Дефиниција се може пронаћи у члану 1 (1) (г) AVMSD: „аудиовизуелна медијска услуга, коју је обезбедио пружалац медијских услуга (провајдер) за гледање програма у тренутку који изабере корисник и на његов појединачни захтев, а на основу каталога програма којег је одабрао пружалац медијских услуга.“

¹⁶ Емитовање радио-програма неће бити разматрано у овом чланку.

¹⁷ „Студија о употреби титловања-потенцијал титловања да охрабри учење и владање страним језицима“, завршни извештај од јуна 2011. године, (Студија је израђена за потребе Европске комисије, Директорат- Опште образовање и култура), доступна је на :[http:// eacea.ec.europa.eu/llp/studies/documents/study_on_the_use_of_subtitling/rapport_final-en.pdf](http://eacea.ec.europa.eu/llp/studies/documents/study_on_the_use_of_subtitling/rapport_final-en.pdf)

ње, синхронизација и глас-преко.¹⁸ Осим њих, ту је и титловање за глуве и наглуве, као и звучни опис. Последња метода намењена је слепим и слабовидим особама и прилагођена је њиховим потребама.

Језичке трансфер методе варирају не само од земље до земље, већ се понекад разликују и у оквиру једне државе у зависности од медија емитовања (филм или телевизија) или, пак, од циљне групе (публика у целини, деца, особе са инвалидитетом).

У Европи је најзаступљенији метод титловање. Он се употребљава у 28 земаља (26 земаља и 2 региона у оквиру 2 земље).¹⁹

Синхронизација се користи у Немачкој, Француској, Италији, Аустрији, Шпанији и у франкофоним деловима Белгије, као и у деловима Швајцарске у којима се говори француски и италијански, али, у биоскопима, и у овим земљама, такође, филмови се приказују у њиховој оригиналној верзији са титловима. „Глас-преко“ метод је нарочито раширен у Бугарској, Пољској, Летонији и Литванији, као и, у мањем обиму, у Естонији.

2.2. ФИЛМ/ПОЗОРИШТЕ

Веома често, на путу уживања у културним активностима не стоји недостатак интересовања, већ, про-

¹⁸ Овај технички термин односи се на звучни снимак гласа који се чује преко другог звучног снимка филмске сцене. За разлику од синхронизације, звучни снимак на оригиналном језику филма још увек се може чути, али је надјачан звучним снимком глумца који изговара превод у студију.

¹⁹ Бугарска, Хрватска, Чешка Република, Данска, Естонија, Финска, део Белгије у којем се говори фламански, део Швајцарске у којем се говори немачки, Грчка, Мађарска, Исланд, Ирска, Летонија, Лихтенштајн, Литванија, Луксемберг, Малта, Норвешка, Холандија, Пољска, Португалија, Румунија, Словачка, Словенија, Шведска, Турска и Уједињено Краљевство.

сто, степенице. Да би се осигурао слободан приступ особама са инвалидитетом (покретљивост), најпре се морају уклонити све структурне сметње. Одељак 55 (1) Грађевинских прописа за регион Северна Рајна – Вестфалија (Landesbauordnung Nordrhein-Westfalen) помиње се овде само као један од многобројних примера. Сходно наведеној одредби, треба омогућити да се оним деловима културних објеката, отворених за јавност (укључујући позоришта и биоскопе), „који су предвиђени за циркулисање посетилаца, приступа несметано и без потребе за додатном помоћи, као и да се они могу користити у сврху предвиђену за особе са инвалидитетом, старија лица и особе са малом децом.“ Рампе, лифтови, паркинг-места за инвалидска колица морају бити пројектовани тако да се културном догађају може приступити без икаквих препрека и на такав начин да не представљају луксуз за особе са инвалидитетом.

На пример, приказивање филма на великом биоскопском платну увек је узбудљив догађај за љубитеље филма. Нарочито зато што су у биоскопској сали гледаоци у прилици да доживе спектакл као група; не само што тада могу чути звуке путем много моћнијих система-звуча од било којег кућног звучног система, они, заправо, могу да их осете.

Када се заврше пројекције филмова, други важан (културни) аспект ступа на сцену, нарочито што се тиче биоскопа: могућност да се инострани аудио-визуелни радови (играни филм, документарни или цртани филм) на изворном језику – са или без титлова – прикажу на језику гледалаца. Иако је главна сврха приступачности да се помогне особама са инвалидитетом, постоје и други, додатни, бенефити, такође. То се нарочито односи на могућност да се путем гледања филмова на изворном језику са титловима промовише учење страних језика или да се побољша владање тим језицима.

Недавно су постале доступне и апликације паметних телефоних (*Starks*²⁰ и *Greta*²¹) за несметано уживање у филму. Ове апликације израђене су на немачком језику како би се посете биоскопу за слепе и слабовиде, глуве и наглуве љубитеље филма учиниле угоднијим, а уживање у филму било што потпуније. *Старкс* је намењена особама оштећеног слуха и функционише тако што на њиховом мобилном телефону емитује такозване „НоН“-титлове који описују, на пример, и важне звуке из позадине као додатак изговореном дијалогу. *Грета* је креирана за слепе и слабовиде и обезбеђује звучни опис филма који се у биоскопу може слушати преко слушалица. Корисници су у прилици да преузму обе апликације бесплатно пре почетка филма. И *Грета* и *Старкс* аутоматски препознају када треба да почне звучни опис, односно, када на дисплеју мобилног телефона треба да се појаве титлови. Израду обе апликације финансијски је подржао Одбор за филм (*Filmförderungsanstalt*), Медијски одбор Берлин-Бранденбург (*Medienboard Berlin-Brandenburg*), Комесар за културу и медије и Савезна канцеларија за културу (*Swiss Bundesamt für Kultur*).

2.3. ТЕЛЕВИЗИЈА

Мас-медији играју важну улогу у свакодневной социјализацији. Што се тиче коришћења медија, међу грађанима Европске уније још увек се на првом месту налази телевизија, као најпопуларнији мас-медиј; она, такође, највише утиче на формирање мишљења.²²

²⁰ Доступно на: <https://itunes.apple.com/ch/app/starks/id793-927739?uo=5> и <https://play.google.com/store/apps/details?id=de.debesfilm.starks>

²¹ Доступно на: <https://itunes.apple.com/ch/app/greta/id793-892423?mt=8> и <https://play.google.com/store/apps/details?id=de.debesfilm.greta>

²² „Коришћење медија у Европској унији“, Студија израђена за потребе Европске комисије, Генерални директорат за

Различити облици помоћи

Слепи и слабовиди имају неколико начина да приступе аудиовизуелном садржају. Јавни медијски сервиси нарочито, али и комерцијалне телевизијске станице емитују поједине програме и филмове са звучним описом. Звучни опис се састоји од коментара, са врло мало дијалога, о важној визуелној информацији или филмској сцени и емитује се путем телевизијског звучника. Предуслов за ово је да телевизијски уређај има перформансе који омогућавају пријем двоканалског звука. Додатна помоћ за слепе и слабовиде особе може се обезбедити преко видео-рекордера, опремљених опцијама за активирање гласа у сврху ишчитавања телетекста. Такође, постоји могућност да се телевизијски сигнал и телетекст примају путем рачунара (уз коришћење телевизијске картице) који поседује специјални „текст-у-говор“ софтвер. Филмови за које је обезбеђена ова врста помоћи обележени су прецртаним оком у тв-водичима.

Тв-емитери нуде телетекст титлове за неке од својих програма како би особе оштећеног слуха могле да гледају телевизију. Дијалози и објашњена звука приказани су при дну екрана, дакле, за коришћење ове опције није потребно прибавити неки посебан уређај. Титлови су емитовани као телетекст на аналогним телевизијама и, заједно са дигиталним сигналом, на дигиталним тв-сетовима.

Могућности и изазови дигиталне дистрибуције

Нове технолошке могућности које пружа дигитална телевизија упућују на то да се телевизијски програм може емитовати на више начина и на језику који разумеју глу-

ви, наглуви, слепи и слабовиди људи. Међутим, у Европи, прелаз на дигитални сигнал представља изазов, што се тиче приступачности услуга, из два разлога.

Прво, многи људи који немају проблема да приступе аналогној, искусиће неке потешкоће приступајући дигиталној телевизији. Узроци су различити: слушни поремећаји, дислексија, визуелне сметње, сложеност подешавања дигиталног пријемника или сет-ап бокса, софистицираност модела даљинског управљача или електронских програмских водича, тешких за коришћење (EPGs).

Поред тога, иако је прелаз на дигитални тв-сигнал довео до побољшања квалитета постојећих дигиталних телевизијских програма, као што је, на пример, HDTV „телевизија високе дефиниције”, посебни виртуелни канал, који омогућава, рецимо, да презентер знаковног језика буде приказан знатно изоштреније него раније, природно значи да емитери морају да пренесу више садржаја. Корисници, опет, високо вреднују ову услугу зато што се, на пример, израз лица тумача знаковног језика може јасније видети, а то је врло важно за разумевање.

Европска комисија покренула је Дигиталну телевизију за све (DTV4All), пројекат који се реализује у оквиру програма подршке CIP ICT политици,²³ како би се обезбедиле услуге које омогућавају приступ²⁴ садржају на дигиталној телевизији широм Европске уније. Највреднији допринос DTV4All пројекта јесте што идентификује моделе који омогућавају да те услуге буду, у блиској будућности, доступне у свим земљама чланицама ЕУ. Ти модели су:

²³ Оквирни програм за конкурентност и иновације, The Competitiveness and Innovation Framework Programme, 2007-2013. године http://ec.europa.eu/information_society/activities/ict_psp/about/index_en.htm

²⁴ У контексту DTV4All пројекта, то су оне услуге које омогућавају корисницима да приступе садржају тв програма-у форми титлова, звучног описа итд.

– *DVB варијанте дизајна титлова*: HDTV – телевизија високе дефиниције – и нове платформе, као што је интернет телевизија (IPTV) и хибридна ТВ (HbbTV)²⁵ нуде побољшане опције за екран и приступ интернету притиском на дугме. DVB титлови и нове опције за текст оптички су атрактивније и лакше за коришћење него стандардни телетекст. Неке од њих могу се индивидуално подешавати: комбинација боја, величина и тип слова, димензије прозора итд. У поређењу са познатом формом титлова телетекста, ове опције пружају модеран дизајн и оптички пријатне варијације позадине.

– *Приступачни телетекст* – за хибридни тв пријемник, који прима и телевизијски садржај и интернет, услуга приступачног телетекста специјално је скројена према потребама слабовидих особа у стандарду HbbTV. Алтернативне боје и функција за зумирање омогућавају слабовидим гледаоцима да приступе новом типу телетекста.

– *Знаковни језик* – Још једна апликација за хибридне телевизоре са интернет конекцијом од помоћи је гледаоцима оштећеног слуха, који је користе како би приступили тв програму са знаковним језиком путем интернета, а затим програм пратили на свом тв-екрану.

– *Чист аудио-процес* – Комплексни звучни садржај може да се поједностави овим поступком како би се омогућило глувим и наглувим гледаоцима да боље разумеју звук. На пример, позадинска бука, која отежава разумевање дијалога или музика која смета може да се уклони или потисне у жељеној мери.

²⁵ Хибридна телевизија (Hybrid Broadcast Broadband Tv) једнако је позната и као паметна или конектована телевизија; она повезује статичко и динамичко емитовање програма и интернет садржај на тв-у.

Могућности приликом коришћења садржаја на-захтев (on demand)

У последњих неколико година, све више се користи аудиовизуелни садржај на-захтев. Телевизија се прилагођава оним гледаоцима који желе да прате програме на новом медију независно од тога које је доба дана. Отуда телевизијске станице омогућавају да велики део њихове програмске шеме буде доступан у форми интернет стриминга у оквиру „медијских књижара.“ Јавни медијски сервиси посебно настоје да своје понуде на-захтев учине приступачним. Међутим, иако се повремено у „медијским књижарама“ могу пронаћи аудиовизуелни садржаји са титловима, укључујући број таквих програма и даље је веома низак.

Различите врсте информација доступне су у форматима који одговарају различитим потребама особа са инвалидитетом. Уз помоћ видео-рекордера, посебно осмишљеног за слепе особе, ова група људи сада може да преузме и сними филм без потешкоћа. Тај уређај дистрибуира се под именом АММЕС.²⁶ Он поседује уграђени излаз за говор који ишчитава корисничко упутство и остале информације, потребне за коришћење видео-рекордера. Уз много других корисних карактеристика и мени-структуром, лако за управљање, АММЕС у себи уједињује осам различитих уређаја: тв пријемник за примање сигнала дигиталне телевизије и радио-станица; опцију за сателитску дигиталну телевизију (DVB-S) или дигиталну кабловску телевизију (DVB-C), као и опцију за земаљску дигиталну телевизију (DVB-T); видео-рекордер са опцијом снимања на хард-драјву; телетекст декодер; EPG читач; DVD плејер; аудио-плејер за различите формате; DVD рекордер за складиштење снимака на DVD и форматирање празних DVD-RW.

²⁶ Accessible MultiMedia Entertainment Center

Захтеви са којима треба да се суочи рекламна индустрија

Регулисање рекламног оглашавања на телевизији биће веома важно за остваривање приступачности аудиовизуелних медијских услуга. Принцип јасног одвајања *од* и способности разликовања *између* рекламног оглашавања и другог садржаја од велике је важности за особе са инвалидитетом. AVMSD, начелно, оставља државама чланицама да изаберу хоће ли означити рекламу звучним *или* оптичким средствима (оптичка *и* звучна средства заједно захтевају се за означавање телешопа). С обзиром да особе са чулним оштећењима не могу да опазе звучна или оптичка упозорења, постоји огромна вероватноћа да их неће приметити. Све то, наравно, у зависности од степена њиховог оштећења. Самим тим, чак и када би истовремена употреба обе методе представљала помак за особе са инвалидитетом, не чини се да је неопходно поставити неки општи захтев пружаоцима аудиовизуелног садржаја. Мада, када би се једна таква информација укључила у титловани текст или када би постојала слична аудио-дескрипција, то би, свакако, било од користи особама са чулним оштећењима.

2.4. ИНТЕРНЕТ

Интернет и електронски медији комуникације не престано мењају начин на који људи ступају у контакт једни са другима, обављају посао, приступају услугама или информацијама и, генерално речено, комуницирају. Интернет отвара огромне могућности за особе са инвалидитетом, зато што им пружа прилику да шире и примају информације, организују и управљају тимским радом и одржавају контакт са другим људима, без обзира на инвалидитет.

Приликом дизајнирања веб сајта, требало би имати у виду неке могуће баријере и спречити да се оне појаве. Ту се мисли на: недостатак текста који описује графику, несрећан избор комбинације боја, скромно структурисан дизајн или непрактичан систем навигације. Стални напредак у рачунарским и интернет перформансама довео је до веће употребе мултимедијалних ефеката. То не представља проблем уколико је информација, приказана у видео или звучном облику, доступна и као текст на екрану, али потешкоће расту уколико веб сајт корисник прима само звучну информацију – као аудио-податак. Међутим, те сметње могу да се превазиђу ако се неким основним правилима приступа дода и опција – дозволи несметани приступ интернету.

Приступачни веб сајтови јавног сектора представљају кључни проблем на европском нивоу. Само једна трећина од 761 000 веб сајтова влада и јавног сектора у целини била је у потпуности приступачна на крају 2012. године, упркос постојећим техничким решењима, од којих су нека израђена уз подршку европских истраживачких фондова у последњих петнаест година.²⁷

Приликом конструисања веб сајтова, институције јавног сектора морале би да уведу правила и технике, засноване на концепту „веб приступачности“, како би се олакшао приступ онлајн садржају свим корисницима, нарочито онима са инвалидитетом. Извесним мерама би, такође, требало подстаћи и приватну индустрију и све пружаоце медијских услуга да примене те методе. Већ су дефинисане интернационално признате и технички неутралне смернице у овој области, на пример: Критеријуми успеха и захтеви за усаглашавање, Ниво АА, у верзији 2.0 и Смернице за приступачност, веб садржаја (WCAG 2.0), које је израдио World Wide Web Consortium (W3C). Европски стандард, који укључује веб приступачност заснован на овим смерницама,

²⁷ Саопштење за медије Европске комисије, од 3. децембра 2012. године, доступно на : www://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1305_en.html

тренутно је у изради у оквиру Овлашћења 376 Европске комисије.²⁸

Политика социјалне заштите и друштвене укључености ЕУ подстиче државе чланице Европске уније да промовишу једнаке могућности за особе са инвалидитетом. Пројекат Иницијатива за веб приступачност: старење, образовање и усклађеност (WAI-AGE пројекат)²⁹ један је од примера истраживачког рада који финансира Европска унија. Он је нарочито усмерен на потребе старијих корисника и обезбеђује смернице за преглед WCAG 2.0. Циљ је да се дефинишу предлози како би се побољшао дизајн веб сајтова јавних служби, нарочито у делу пореских формулара и изјава, здравствених и услуга социјалне заштите.

Што се тиче аудиовизуелног садржаја, успостављање несметаног приступа веб сајтовима регулаторних тела веома је важно зато што омогућава људима са инвалидитетом да поднесу своје предлоге или жалбе и да то учине без икаквих потешкоћа.³⁰

Штавише, приступачни веб-дизајн не би требало да буде ограничен само на поједине техничке детаље у програмирању. Ваљало би применити холистички приступ који читав информациони систем чини приступачним. Важно је да неколико компонентни веб-развија и интеракције удружено делује како би вебу несметано приступале особе са инвалидитетом. Те компоненте подразумевају:

²⁸ <http://www.mandate376.eu>

²⁹ <http://www.w3.org/WAI/WAI-AGE>

³⁰ Видети, на пример, немачку Уредбу за креирање приступачних информационих технологија у оквиру Закона о једнаком третману особа са инвалидитетом, (Verordnung zur Schaffung barrierefreier Informationstechnik nach dem Behindertengleichstellungsgesetz), (Barrierefreie-Informationstechnik-Verordnung-BITV 2.0) за службе Савезне владе, доступно на: http://www.gesetz-im-internet.de/bitv_2_0/BJNR184300011.html

– садржај – приказати и једно и друго: информације, као што су слике, звуци, текст, али и програмирање које дефинише структуру и изглед веб-сајта;

– помоћну технологију, као што су читачи екрана, алтернативне тастатуре, свичеви и софтвери за скенирање;

– корисничково знање, искуства и начини прилагођавања;³¹

Требало би увек консултовати особе са инвалидитетом приликом развоја нових информационих и комуникационих технологија. Оне би, тако, биле у прилици да на најбољи начин искористе посвећеност државе и трошкове намењене изради приступачних веб сајтова јавног сектора и могле би да убрзају примену тих битних правила. Европска комисија је истакла намеру да, у сарадњи са државним органима, компанијама и организацијама, допринесе стварању правог инклузивног друштва.³²

³¹ <http://www.w3.org/WAI/intro/components.php>

³² Саопштење за штампу Европске комисије од 3. децембра 2012. године- Дигитална агенда: Комисија предлаже правила како би сајтови влада били доступни свима.

II

ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТИ НА МЕЂУНАРОДНОМ И ЕВРОПСКОМ НИВОУ

1. УЈЕДИЊЕНЕ НАЦИЈЕ

Конвенција Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом и Опциони протокол усвојени су 13. децембра 2006. године, а ступили на снагу 3. маја 2008. године. Циљ Конвенције јесте „да се унапреди, заштити и осигура пуно и једнако уживање свих људских права и основних слобода свим особама са инвалидитетом и унапреди поштовање њиховог урођеног достојанства.“³³

Пуно учешће у друштвеном животу означава једнаку могућност приступа информацијама и комуникацијама и другим услугама које стоје на располагању јавности. Члан 9(2) Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом позива државе чланице да предузму одговарајуће мере како би приватна правна лица која пружају услуге и погодности (које су отворене или стоје на располагању јавности) водила рачуна о свим аспектима њихове приступачности особама са инвалидитетом. Да би се то остварило, надлежни треба да обезбеде обуку о приступачности услуга, израде смернице и прате њихову примену. Државама чланицама је указано да се несметани приступ мора обезбедити уз минималне трошкове за кориснике. У складу са чланом 21 Конвенције о правима особа са инвалидитетом, одређене информације морају да буду доступне без додатних трошкова, у приступачним технологијама и формату, као што је, на пример, знаковни језик.

³³ Члан 1 (1) Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом

Међутим, слободан приступ информацијама, што се тиче аудиовизуелног садржаја, може да се обезбеди само када мас-медији, укључујући пружаоце услуга путем интернета, информације пружају одговарајућим средствима, на адекватан начин и у прикладном формату комуникације. Државе треба да уложе додатне напоре како би се промовисала и развијала универзално дизајнирана роба, услуге, опрема и објекти и то, као што је истакнуто у одељку 1, уз минимално прилагођавање и трошкове корисника.

2. САВЕТ ЕВРОПЕ

Приступачност без препрека (у вези са правом на слободан приступ информацијама) и принцип једнаког третмана (у вези са забраном дискриминације), установљени Европском конвенцијом о људским правима (ECHR),³⁴ захтевају детаљније разматрање.

Члан 10 (ECHR)³⁵ гарантује и слободу изражавања и слободни приступ информацијама и односи се на све облике комуникације, укључујући оне путем медија. Ширење информација и идеја кореспондира са правом јавности да прима информације. Државе морају осигурати особама са инвалидитетом да уживају ово право. То се односи на приступачност аудиовизуелног садржаја и на начело једнакости, у смислу да садржај мора бити довољно разумљив.

Забрана дискриминације утврђена је у члану 14 ECHR.³⁶ Тај члан не делује изоловано, већ забрањује дискриминаторни третман само у вези са одредбама

³⁴ Конвенција о заштити људских права и основних слобода од 4. новембра 1950. године (ECHR), доступна је на: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/005.htm>

³⁵ Члан 10, прва реченица ECHR: „Свако има право на слободу изражавања. Ово право укључује слободу поседовања сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мешања јавне власти и без обзира на границе.“

³⁶ „Уживање права и слобода, утврђених у овој конвенцији, обезбеђује се без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално

других чланова Европске конвенције о људским правима. Укључивање синтагме „или други статус“, имплицира да листа основа за дискриминацију, која је у њему истакнута, није свеобухватна.

Члан 14 забрањује неједнак третман особа у сличној ситуацији и без објективног разлога. Особе са инвалидитетом, стога, логично, могу да извуку закључак о праву на неједнак третман из члана 14 Европске конвенције о људским правима.³⁷ Ако се посматра на тај начин, државе крше члан 14 ЕCHR када без објективног разлога не обезбеде другачији третман особама које су очигледно у другачијој ситуацији, тј. када не предузму одговарајуће мере како би особама са инвалидитетом пружиле ефикасну гаранцију њихових права и слобода.

Но, све док то не буде прецизирано, за сада, не постоји релевантна судска пракса Европског суда за људска права о примени члана 10 ЕCHR и члана 14 ЕCHR у погледу несметаног приступа медијским услугама.

порекло, повезаност са неком националном мањином, имовина, рођење, или неки други статус.“

³⁷ Ladewig, ECHR-Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten, Handkommentar, 2003, str. 202

3. ЕВРОПСКА УНИЈА

3.1. ПРИМАРНО ПРАВО

Члан 10 Уговора о функционисању Европске уније (TFEU),³⁸ који је унет у Лисабонски уговор, има за циљ „борбу против дискриминације по основу пола, расног или етничког порекла, религије, уверења, инвалидности, старости или сексуалног опредељења.“ Он налаже адресатима (органима Европске уније) да се боре против дискриминације помоћу мера које, афирмишући једнаки третман, могу да елиминишу било коју врсту дисквалификације. У том смислу, органи ЕУ не одобравају никакав изузетак од забране дискриминације, који би, сам по себи, био дискриминаторан, чак и када би то ишло у корист мањинских или угрожених група.³⁹ У складу са тим, допуштене су једино мере подршке, као што је оснивање Агенције за људска права Европске уније.⁴⁰ Члан 10 TFEU утврђује иста начела као и члан 19 TFEU: борбу против дискриминације и, као резултат те акције, посебне показатеље начела једнакости.

„Не доводећи у питање друге одредбе Уговора“, члан 19 TFEU даје овлашћења Савету да предузме одговарајуће активности за борбу против дискрими-

³⁸ Уговор о функционисању Европске уније- пречишћена верзија, Сл. лист, бр. Ц 115/47 од 9. маја 2008. године, доступан на: <http://eur-lex/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>

³⁹ Schwarze, EU-Kommentar, 3rd Edition 2012, str. 422

⁴⁰ <http://fra.europa.eu/en>

нације по основу инвалидитета. Он претпоставља забрану дискриминације, али може да има обавезујуће дејство само за мере које предузимају државе чланице ЕУ, ако су оне „у границама надлежности које су уговорима пренесене на Унију“ посебно у случајевима индиректне примене законодавства Европске уније. Ако те мере, на пример, ограничавају основне слободе, државе треба да упуте на право Уније и на опште начело једнакости, које је препознато као опште правно начело Европског суда правде (ЕЦЈ).⁴¹

Када органи Европске уније доносе правила која садрже мере против дискриминације, права равнотежа обично се тражи између потребе да се елиминише дискриминација и законских права треће стране (која су заштићена уговором или законима о основним правима). То би требало да размотри Европски суд правде утолико пре што начело пропорционалности, такође, налаже да се пронађе равнотежа између циљева и интереса.⁴² Мере, стога, морају имати легитимну сврху. Морају да буду неопходне, прилагођене својој сврси и да садрже висок степен вероватноће да ће остварити жељени циљ.

Колико је до сада познато, Европски суд правде није судио у вези са питањима приступачности аудиоvizуелног садржаја.

Повеља о основним правима Европске уније (CFREU)⁴³, која је ступила на снагу 2009. године, доноси значајан помак у заштити основних права у Европи (иако не прелази много границе важећег примарног права), нарочито основних права које је Европски суд правде (ЕЦЈ) препознао као општа правна начела. Одредбе члана 53 CFREU („Ниво

⁴¹ Schwarze, EU-Kommentar, 3rd Edition 2012, str. 492

⁴² Schwarze, EU-Kommentar, 3rd Edition 2012, str. 498.

⁴³ Повеља о основним правима Европске уније од 14. децембра 2007. године, ОЈЦ 303, став 1, доступна на: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007P&from=EN> Члан 21 (1) „Забрањена је било која врста дискриминације по било ком основу, као што је (...) инвалидитет(...)“

заштите“) контролишу дејство Повеље на основна права која су утврђена у праву Уније, међународном праву и националном законодавству. Сходно овом члану, „ниједна одредба у овој повељи не може се тумачити тако да ограничава или да неповољно утиче на људска права и основне слободе, које, у њиховим појединачним пољима примене, признаје право Уније, међународно право, међународне конвенције, чија уговорница је Унија или све државе чланице, а нарочито Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, као и устави држава чланица.“

Основно право, утврђено у члану 21 CFREU, истакнуто је и у члану 19 (1) TFEU и у члану 14 ECHR. Штавише, члан 21 (1) CFREU садржи забрану дискриминације у погледу извесних личних својстава – укључујући инвалидитет – која трајно погађају одређену особу или које дата особа тешко може променити. За разлику од члана 14 ECHR, члан 21 (1) CFREU не односи се само на област основних права; он обезбеђује уживање у свим правима забрањујући сваку врсту дискриминације.⁴⁴

Члан 21 (1) треба да се тумачи у вези са чланом 26 CFREU, који штити „особе са инвалидитетом“ и наглашава њихову „независност“. Циљ је да се осигура њихова „друштвена и професионална укљученост“ и њихово „учешће у животу заједнице“. То се може остварити, на пример, обезбеђивањем приправничке обуке и несметаног приступа медијима. Члан 26 прекршен је уколико Унија ограничава мере које предузимају државе чланице да би заштитиле особе са инвалидитетом или уколико њихов положај није узет у обзир приликом доношења одлука које су произвеле супротне ефекте. Ти супротни ефекти могу се прихватити ако се о њиховом положају водило рачуна у довољној мери и уколико је пронађена права равнотежа између поменутих права.⁴⁵

⁴⁴ Jarass, *Charta der Grundrechte der Europäischen Union*, Kommentar, 2nd Edition, 2013, str. 236

⁴⁵ Jarass, *Charta der Grundrechte der Europäischen Union*, Kommentar, 2nd Edition, 2013, str. 278

3.2. СЕКУНДАРНО ПРАВО

У складу са горепоменутиим одредбама, Европска унија имала је на уму заштиту људског достојанства и унапређење права особа са инвалидитетом приликом израде секундарног законодавства.

Директива о аудиовизуелним медијским услугама (AVMSD) представља резултат политичког договора између Европског парламента, Савета и Комисије у складу са начелом субвендијарности и пропорционалности, дефинисаних у члану 5 TEU.⁴⁶ Овлашћење за усвајање мера објашњено је у Рецитативу 103 AVMSD.

Стране уговорнице, у Рецитативу 46 AVMSD, увиђају да је право особа са инвалидитетом да учествују у друштвеном и културном животу у Унији, као и њихова интеграција, нераскидиво повезано са приступачношћу аудиовизуелних медијских услуга.

Приликом спровођења мера у оквиру ових одредби, потребно је наћи равнотежу између овог индивидуалног права, са једне стране, и слободе емитовања програма, која је формулисана у члану 10 ECHR и члану 11 CFREU, са друге стране. Слобода емитовања програма односи се на слободу пружаоца аудиовизуелних услуга да изабере и испланира своју програмску шему, што би озбиљно било угрожено уколико би државе желеле да врше утицај у тој области. Из тог разлога, Европска унија не може да наметне директну обавезу пружаоцима аудиовизуелних услуга; она може само да упути позив (директно или индиректно) државама чланицама да олакшају приступачност особама са инвалидитетом.⁴⁷

У члану 7 AVMSD узето је у обзир ограничено поље деловања: „Државе чланице подстичу пружаоце меди-

⁴⁶ Уговор о Европској унији од 13. децембра 2007. године, последњи пут измењен и допуњен чланом 1 Лисабонског уговора, Сл. лист, бр. 306, стр. 1

⁴⁷ Ukrow, члан 13ц AVMSD у: Castendyk/Dommering/Scheuer, European media Law, став 18, стр. 882

јских услуга које су под њиховом надлежношћу да поступно учине своје услуге доступним особама са оштећењем вида или слуха“.

Дужност која се намеће у овом члану „подстичу“ много је мање обавезујућа за државе чланице у поређењу са другим одређењем („да учине“). Споменути приступ (да „поступно“ своје услуге учине доступним) односи се на финансијски моменат, са једне, и технолошки моменат, са друге стране.

Наиме, емитовање програма са титловима и звучним описима изискује додатне трошкове за пружаоце услуга. Када се програм емитује у аналогном формату, увођење још једног звучног програма могло би да доведе до губљења на квалитету, посебно из угла гледалаца који немају оштећења слуха и вида. Међутим, дигитална телевизија нуди нове и једноставне могућности и значајно смањује било какве додатне трошкове.

Државе чланице нису у обавези да обезбеде да пружаоци медијских услуга предузму одговарајуће кораке како би допринели приступачности садржаја, нити су дужне да обезбеде да емитери поступно учине своје услуге приступачним особама са оштећењем вида и слуха. На основу овог тумачења, може се извести закључак да члан 7 AVMSD није правно, већ политички обавезујући. Мало је вероватно, стога, да би Европски суд правде могао, или да ће пресудити да држава чланица није извршила своју обавезу из члана 4 TEU, члана 256 TFEU и члана 4 AVMSD зато што није ваљано применила члан 7 AVMSD.⁴⁸

Како је формулација овог правила нејасна, непрецизна и није безусловна, никакво директно дејство не може се приписати члану 7 AVMSD и он не може послужити као основ да се држава позове на одговорност у оквиру законодавства ЕУ.⁴⁹

⁴⁸ Ukrow, члан 3ц AVMSD, у: Castendyk/Dommering/Scheuer, *European media Law*, став 20, стр. 882

⁴⁹ Ukrow, члан 3ц AVMSD, у: Castendyk/Dommering/Scheuer, *European media Law*, став 21, стр. 882

3.3. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ЧЛАНА 7 AVMSD У ДРЖАВАМА ЧЛАНИЦАМА

Собзиром на правно необавезујући карактер (меко право) члана 7 AVMSD, државе чланице су само делом примењивале ову одредбу и то су чиниле на различите начине.

Разлика између линеарних и нелинеарних медијских услуга

Требало би се позабавити техничким предусловима за примање телевизијских услуга пре него што се размотри идеја о постављању захтева за њиховом приступачношћу.

Неки судови су потврдили да станар са оштећењем чула вида или слуха треба најпре да инсталира сателитски пријемник како би остварио своје право да учествује у друштвеном и културном животу када је пријем дигиталног сигнала у његовој матичној земљи једино могуће остварити путем сателитског уређаја који је постављен на згради.

У Пољској и Француској, одредбе се односе само на услуге линеарних медија, док су у Ирској регулисане само нелинеарне медијске услуге. Осим тога, формулације, као што су „подстицати“⁵⁰, „су охрабрени“⁵¹, „треба да учине доступним“⁵², употребљавају се различито.

⁵⁰ Видети члан 32 италијанске законодавне одредбе, бр. 177 03 од 31. јула 2005. године, измењене и допуњене чланом 5 (2) италијанске законодавне одредбе, бр. 44 од 15. марта 2010. године (Decreto Legislativo 31 luglio 2005, n. 177(6), (Decreto Legislativo 15 marzo 2010, n 44 “Attuazione della direttiva 2007/65/CE relativa al coordinamento di determinate disposizioni legislative, regolamentari e amministrative degli Stati membri concernenti l’esercizio delle attività televisive), <http://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/10044dl.htm>

⁵¹ Видети одељак 10 (3) (к) измењеног и допуњеног румунског Аудиовизуелног закона, бр.504; доступног на: <http://www.cna.ro/Legea-audiovizualului-nr-504-din-6023.html>

⁵² Видети одељак 11 (1) словеначког Закона о аудиовизуелним медијским услугама, доступног на: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6225>

У Немачкој, ни Унутардржавни споразум о радиодифузији (Rundfunkstaatsvertrag), ни Закон о тв-медијима (Telemediengesetz) не доносе правну обавезу за пружање титлова, звучних описа или превода на знаковни језик. Регионална медијска агенција (Landesmedienanstalten) упућује позив да се побољшају одредбе Унутардржавног споразума о радиодифузији како би се обезбедиле приступачне услуге. У септембру 2011. године, Медијски савет Регионалне медијске агенције једногласно је усвојио одлуку о приступачним програмима на телевизији и интернету, а против искључивања особа са инвалидитетом и старијих лица.

Јавни медијски сервиси који припадају Асоцијацији корпорација јавних медијских емитера Савезне Републике Немачке (Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland) и Други немачки канал (Zweites Deutsches Fernsehen (ZDF) то обезбеђују на добровољној основи. У вези са комерцијалним емитерима, на Конференцији регионалних медијских агенција (коју чини Конференција председника комитета и Конференција директора), одржаној 20. новембра 2013. године, критиковане су бројне тачке, посебно чињеница да „две немачке групе телевизијских станица са највећом емитерском покривеношћу, ProSieben-Sat.1 Media Ag и Medija Group, и даље премало чине на развијању приступачних програмских шема и стога не успевају да се уздигну до нивоа своје друштвене одговорности.“ Друге комерцијалне станице увек приказују укључење у меч Бундеслиге и најбољу утакмицу суботом са титловима уживо.

Немачки Закон за подршку филму (Filmförderungsgesetz)⁵³ омогућио је оснивање фонда за подршку и продукцију немачких филмова специфичне дужине (“programme filling”). У складу са одељком 14 а, филм мора трајати најмање 79 минута да би могао да добије

⁵³ http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/ffg_1979/gesamt.pdf

финансијску подршку. Одељак 15 налаже да се овим филмовима могу одобрити новчана средства само када је оригинална филмска верзија израђена са немачким звучним описом и немачким титловима за особе са оштећењем слуха и вида, уз друга два захтева (на пример, сценарио или амбијент су немачки или из неке друге земље чланице Европске уније, Европске економске уније ЕЕА или Швајцарске; амбијент или заплет у вези је са животним стилем мањина, научним темама или природним феноменима).

И друге државе промовисале су приступачност телевизије. У Румунији, на пример,⁵⁴ у Скупштини је поднет Предлог измена и допуна Аудиовизуелног медијског закона у марту 2014. године. Он садржи захтев да државне тв-станице обезбеде превод на знаковни језик и титловање приликом емитовања вести, дискусија и анализа тренутне политичке ситуације или економских питања барем 30 минута дневно. За своје најзначајније програме, такође, морају да понуде превод или преглед на знаковном језику, као и титлове. Програми који су посебно важни за особе оштећеног слуха и вида морају се јасно означити – и оптички и акустично.

Може се закључити, с обзиром на различите прописе за линеарне и нелинеарне медијске услуге, да су правила за телевизију специфичнија и да су обавезе стриктније него када је реч о аудиовизуелним медијским услугама на-захтев. То је у складу са ступњевитим приступом AVMSD.

⁵⁴ Видети: Eugen Cojocariu, „Romania-Draft Proposals for Modification and Completion of Audiovisual Law“ „Румунија – Нацрт предлога за измену и допуна Аудиовизуелног медијског закона“ <http://merlin.obs.int/iris/2014/2/article31.en.html>

Разлика између јавних медијских сервиса и приватних емитера

Државе чланице су, такође, дефинисале различите обавезе за јавне медијске сервисе и за приватне емитере. Генерално речено, основна делатност јавног медијског сервиса, која је у функцији остваривања јавног интереса, сугерише да је обим њихових дужности шири, а обавезе много теже. Тај принцип упућује на обавезу државе да „обезбеди разноврстан, разумљив и уравнотежен посто-так медијских услуга у интересу демократије и слобод-ног приступа информацијама.“⁵⁵ Ово начело изведено је из судске праксе Савезног уставног суда у Немачкој. У Француској, такође, државни емитери дужни су да делују у функцији остваривања јавног интереса. У скла-ду са условима из дозволе, држава одређује услове за емитовање програма које свака станица мора да испуни. Иако су неке државе из овог принципа извеле различи-та правила за комерцијалне и јавне медијске сервисе, систем у Кипру, на пример, примењује иста правила за оба сектора.⁵⁶ Због бројних различитих услова и правних одредби у државама чланицама ЕУ није могуће извести неки општи закључак.

Захтеви који се тичу добијања дозвола

У Португалији, у уговору о дозволи, тачније – у са-мом поступку регистрације, налази се обавеза да се води рачуна о потребама особа са инвалидитетом. На основу члана 51 (2) (j) измењеног и допуњеног Закона

⁵⁵ Одељак 11, став 2 и 3 *Rundfunkstaatsvertrag*

⁵⁶ Одељак 30 б кипарског Закона о електронским медијима и одељак 18 ц кипарског Закона о електронским медијима, досту-пан на: [http://www.mof.gov.cy/mof/gpo/gpo.nsf/All/F71A8ECC327A C776C2257BDC002C2A72/\\$file/4132%20%204%209%202013%20%20PAR.%206ov%20%20pages%201061-1220.pdf](http://www.mof.gov.cy/mof/gpo/gpo.nsf/All/F71A8ECC327A C776C2257BDC002C2A72/$file/4132%20%204%209%202013%20%20PAR.%206ov%20%20pages%201061-1220.pdf)

о телевизијским и аудиовизуелним медијским услугама „на-захтев“⁵⁷, „концесионар је дужан да омогући особама са инвалидитетом да прате програм уз помоћ титлова, звучног описа, знаковног језика или других прикладних техника.“ У том циљу, члан 34 (3), који регулише приступ услугама и опште обавезе у вези са емитовањем тв-програма⁵⁸ налаже да португалско регулаторно тело изради вишегодишњи план за све аудиовизуелне медијске услуге (било да је реч о телевизији или видеу на-захтев, емитеру јавног сервиса или комерцијалном оператеру). Исти члан задаје португалском медијском регулатору још једну обавезу – блиску сарадњу са Националним институтом за рехабилитацију и другим сл. установама).

Регулатор мора да утврди бројне обавезе како би се особама са инвалидитетом омогућио приступ телевизијским и услугама на-захтев. Штавише, обавеза да се особама са чулним оштећењима олакша приступ медијском садржају представља предуслов да португалски медијски јавни сервиси уопште добију дозволу.

Регулаторне методе регулаторних медијских тела

Због недовољно јасне формулације члана 7 AVMSD, многе државе чланице позвале су своја регулаторна тела да саставе посебне, прецизније, одредбе.⁵⁹

⁵⁷ Закон о телевизији и аудиовизуелним медијским услугама на-захтев, доступан на енглеском на: <http://www.gmcs.pt/en/television-and-on-demand-audiovisual-media-services-law>

⁵⁸ <http://www.anacom.pt/render.jsp?contentId=979660>

⁵⁹ О улози регулаторних тела за радиодифузију, видети: Machet, Comparative background document, Round table on acces to audiovisual media services for persons with disabilities (Округли сто о доступности аудиовизуелних медијских услуга особама са инвалидитетом), 37. EPRA састанак, 8. јула 2013. године, доступно на: http://epra3-production.s3.amazonaws.com/attachments/files/2202/original/accessibility_WG3_final_revised.pdf

У Белгији, на пример, у марту 2011. године, регулаторно медијско тело француске заједнице (Виши савет за аудиовизуелни садржај) усвојило је Уредбу о приступачности програма особама са оштећењима чула (вида и слуха).⁶⁰ Она се односи на пружаоце аудиовизуелних медијских услуга и утврђује њихове обавезе по основу годишњег прихода. На пример, емитери са годишњим обртом средстава вишим од 100 милиона евра дужни су да емитују барем 1000 програма годишње са титловима, звучним описом или на знаковном језику. Поред тога, они су обавезни да емитују барем два играна филма са звучним описом и барем три играна филма са звучним описом на више језика, зато што је та технологија већ доступна код одређених пружалаца услуга. Други емитери, са приходом између десет и сто милиона евра, у обавези су да понуде барем двеста часова таквих програма годишње, а станице са приходом испод десет милиона евра морају да прикажу најмање педесет сати приступачних емисија.

Приликом утврђивања таквих обавеза у Уједињеном Краљевству и провере да ли су захтеви испуњени, медијски регулатор Ofcom (Канцеларија за комуникације, Office for Communications) своје одлуке доноси на основу удела гледаности. Ово регулаторно тело налаже да уколико телевизијски емитери имају удео у гледаности од 0.05 и 1%, емитују тридесет минута програма на зна-

⁶⁰ Видети: Règlement relatif à l'accessibilité des programmes aux personnes à déficience sensorielle, le 6 Mai 2011, доступно на: http://csa.be/system/documents_files/1534/original/CAV_20110506_reglement_accessibilite.pdf?1305100227 и видети такође: Arrêt du Gouvernement de la communauté française portant l'approbation du règlement du Collège d'avis relatif à l'accessibilité des programmes aux personnes à déficience sensorielle, le 15 Septembre 2011, доступно на: http://csa.be/system/documents_files/1624/original/20110915_arrete_accessibilite.pdf?1318932704

ковном језику сваког месеца између 7 и 11 часова после подне.⁶¹

Општи преглед регулативе разних држава показује да су многе земље озбиљно схватиле примену члана 7 AVMSD, и, захваљујући подстицајима регулаторних тела, обезбедиле несметани приступ аудиовизуелном садржају.

⁶¹ Видети: Ofcom, Code on Television Access Services, став 13

III

АКЦИОНИ ПЛАНОВИ У ЕВРОПСКОЈ ПОЛИТИЧКОЈ АРЕНИ

АКЦИОНИ ПЛАНОВИ У ЕВРОПСКОЈ ПОЛИТИЧКОЈ АРЕНИ

Савет Европе предузео је различите мере како би промовисао инклузију. На пример, „Акциони план Савета Европе за промоцију права и пуно учешће особа са инвалидитетом у друштву: побољшање квалитета живота особа са инвалидитетом у Европи 2006-2015. године“ приказан је на Европској конференцији о инвалидитету у септембру 2006. године. Циљ Акционог плана јесте да обезбеди да се на особе са инвалидитетом не гледа више као на случајеве социјалне заштите, већ као на грађане са једнаким правима, способним да учествују у животу заједнице. Он нуди конкретан сет мера за унапређење квалитета живота особа са инвалидитетом у Европи и позива државе чланице да предузму неопходне кораке како би се „особама са инвалидитетом омогућио несметани приступ емисијама, филмовима, позоришним представама и другим активностима у вези са уметношћу у прикладним форматима, као што су синхронизација, титлови, звучни опис и знаковни језик.“⁶²

У исто време, Европска унија промовише укљученост и несметано учешће особа са инвалидитетом у друштвеном животу. У циљу подизања свести у државама чланицама о праву особа са инвалидитетом на заштиту од дискриминације и пуно уживање и вршење својих пра-

⁶² Препорука (2006)5, Комитета министара државама чланицама о Акционом плану Савета о промовисању права и пуном учешћу у друштву особа са инвалидитетом: побољшање квалитета живота особа са инвалидитетом у Европи 2006-2015, доступно на: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=986865>

ва, 2003. година била је проглашена Годином особа са инвалидитетом.⁶³

У фебруару 2014. године, Европски парламент је подржао Предлог директиве о приступачности веб сајтова органа јавног сектора.⁶⁴ Директива утврђује правила којима се од држава чланица захтева да садржај веб сајтова државних институција учине приступачним.

Европски парламент је, 22. маја 2013. године, усвојио одлуку о примени AVMSD.⁶⁵ У одлуци су, такође, истакнути недостаци AVMSD у погледу приступачности аудиовизуелних медијских услуга старијим лицима и особама са инвалидитетом. Извештај заговара измену члана 7 AVMSD и употребу јачих термина, који су више обавезујући, како би се од пружалаца медијских услуга захтевало да своје услуге учине приступачним споменутиим групама.

У вези са AVMSD, 24. априла 2013.године, Европска комисија је, такође, најавила, усвајање Зелене књиге, насловљене „Припрема за потпуно конверговани аудио-визуелни свет: развој, стварање и вредности.“⁶⁶ Европска комисија ту анализира бројне вредности на којима се заснива регулација аудиовизуелних медијских услуга, при

⁶³ Одлука Савета од 3. децембра 2001. године о проглашењу 2003. године Годином особа са инвалидитетом (2001/903/ЕЦ) <http://eur-lex-europa.eu/legal-content/EN/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32001D0903&from=EN>

⁶⁴ Одлука Европског парламента од 26. фебруара 2014. године о Предлогу директиве Европског парламента и Савета о приступачности веб сајтова органа јавног сектора, (COM (2012)0721) <http://eur-lex-europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP77TEXT+TA+P/-TA-2014-0158+0+DOC+XML+VO//EN>

⁶⁵ <http://eur-lex-europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP77TEXT+TA+P/-TA-2013-0215+0+DOC+XML+VO//EN>

⁶⁶ European Commission: „Preparing for a Fully Converged Audiovisual World: Growth, Creation and Values“, Brussels, 24. April 2013, COM(2013) 231 final http://eur-lex-europa.eu/digital-agenda/sites/digital-agenda/files/convergences_green_paper_en_0.pdf

том нарочито истичући оне кључне, као што су: слобода говора, медијски плурализам, промоција културне разноликости и заштита личних података, као и заштита потрошача, укључујући и рањиве групе, попут малолетних лица и особа са инвалидитетом. У Зеленој књизи, посвећена је пажња и европском правном оквиру, медијским слободама и плурализму, заштити мањинских група и приступачности услуга особама са инвалидитетом. Исто тако, ова књига кандидује питања за јавну расправу, између осталих – о механизмима за решавање жалби и о томе да ли је потребно начинити додатне стандардизационе напоре у вези са питањем аудиовизуелних медијских услуга и особа са инвалидитетом.⁶⁷

Невезано са овим, 15. новембра 2010. године, Комисија је представила „Европску стратегију о особама са инвалидитетом 2010-2020: Обновљена посвећеност Европи без препрека.“⁶⁸ Сврха овог документа јесте да осигура да се циљеви, постављени у Конвенцији УН о правима особа са инвалидитетом, примењују као целина и да се у свим релевантним политичким областима за које су надлежни европски органи узимају у обзир интереси ове групе. Пре ове стратегије, на делу је био Акциони план за особе са инвалидитетом 2003-2010 Европске комисије (DAP). Циљ Стратегије јесте да особама са инвалидитетом пружи опште одредбе, законска правила и обезбеди учешће у друштвеном животу – све то као целину, уместо да се ове ставке посматрају изоловано. Доступни су различити инструменти за унапређење мера које задовољавају потребе особа са и без инвали-

⁶⁷ De Beer R., European Commission-Green Paper on a Fully Converged Audiovisual World, <http://merlin.obs.coe.int/iris/2013/6/articles5.en.html>

⁶⁸ Саопштење Европске комисије за Европски парламент, Савет Европе, Европски економски и социјални комитет и Комитет региона, од 15. Новембра 2010. године“, European Disability Strategy 2010-2020: A Renewed Commitment to a Barrier-Free Europe“, COM(2010) 636 final- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0636:FIN:EN:PDF>

дитета. Као и претходни акциони план, и Стратегија се ревидира сваке две године. Европска стратегија о особама са инвалидитетом усмерена је, између осталог, на следеће области: приступачност, укљученост, једнакост, образовање и обука. За сваку од њих, Стратегија дефинише конкретни сет мера.

IV

ЗАКЉУЧЦИ

ЗАКЉУЧЦИ

Ова анализа показује да је приступачност без прека важно питање, те ће, у вези са тим, бити потребно учинити нешто више од подизања свести политичких доносилаца одлука, компанија и друштва у целини. Дакле, поред тога, ове заинтересоване стране морају да се упознају и са правним оквиром, иако он приказује само основне обавезе према којима треба деловати. Приступачност је императивни предуслов за несметано уживање људских права, али да би се тај циљ остварио, једнако је важно укључивање, подршка и кооперативност свих којих се то тиче – владиних тела, приватног сектора, локалних и регионалних власти и других заинтересованих страна, као и особа са инвалидитетом и њихових породица.

Не треба превидети да особе са инвалидитетом не скрећу пажњу друштва само на своје потребе, већ су, такође, способне да служе друштву својим сопственим радом и напорима, што захтева несметани приступ аудиовизуелним медијима. Стога би одговорна лица у релевантним областима, ту се мисли и на медијску политику, морала да обрате ваше пажње на потребе особа са инвалидитетом, него што су то чинила до сада.

Како се европско право преноси у националне окви-ре, у вези са транспозицијом члана 7 AVMSD, може се рећи да се појединачна законска правила држава чланица разликују у погледу прецизности и подручја примене (у највећој мери односе се на тв-емитовање, а у мањој, на нелинеарне медијске услуге). Поред националног законодавства, смернице које је изнедрила сама област

– организације и удружења особа са инвалидитетом – играју кључну улогу у подизању стандарда, с обзиром да, позивајући се на индивидуалне случајеве, могу да укажу на прикладност одређених стандарда на које би пружаоци медијских услуга требало да обрате пажњу.

Упркос предузимању различитих мера, за шта су нарочито заслужна регулаторна медијска тела, два важна аспекта отежавају примену члана 7 AVMSD. Прво, морају се узети у обзир практичне околности (технички капацитети и развој, одговарајућа опрема и инфраструктура и изнад свега – трошкови које изискују одређене мере); друго, постоји сукоб интереса између гледалаца, пружалаца медијских услуга и регулаторних власти. Штавише, остаје нејасно која би се санкција изрекла у случају неусклађености.

Коначно, нису изјаве о намерама једина ствар која се догодила у овој области на међународном и европском нивоу; начињени су и конкретни кораци, у смислу дефинисања програма подршке, акционих планова и ефикасних стратегија како би се особама са инвалидитетом осигурао несметани приступ медијима и информацијама. Све је то учињено како би сви грађани могли да учествују на једнакој основи у демократском процесу формирања јавног мишљења.

НЕДАВНИ ПРАВНИ ПОМАЦИ

НЕДАВНИ ПРАВНИ ПОМАЦИ

Највише помака у последњих неколико година направљено је у области правних прописа о радиодифузији. У јануару 2014. године, албански правилник о радиодифузији допуњен је посебним обавезама у вези са медијским приказивањем особа са инвалидитетом, а нови сет одредби о приступачности медијских услуга, који подразумева правила о титловању, унет је у ревидирани словачки Закон о радиодифузији. Ту су и правне иницијативе из Ирске, где јавна расправа, која се завршава овог месеца, има за циљ да одреди нивое титловања, знаковног језика и звучног описа који се захтевају од емитера сходно квотама. У Румунији, ситуација је сложенија, јер је парламент одбацио два нацрта закона о употеби знаковног језика; у исто време, расправљало се о техничкој и социјалној помоћи за глувонеме. Новом шпанском „суперрегулатору“ – CNMC, поверена су овлашћења да осигура поштовање права особа са инвалидитетом, а у Италији, нови уговор са јавним сервисом о пружању услуга омогућиће да се главно издање вести емитује уз титлове.

Нове иницијативе у области ауторских права доносе добре вести за особе са инвалидитетом. Јавна расправа Европске комисије о циљевима ревизије ауторских права, покренута децембра 2013. године, такође, узима у обзир перспективу особа са инвалидитетом у смислу ограничења или изузетака; ирски Савет за ревизију ауторских права недавно је препоручио одредбу којом се особе са инвалидитетом изузимају од правила како би им се омогућила израда приступачних копија материјала

заштићеног ауторским правима. У Шпанији, Уједињеном Краљевству, Италији и Словачкој недавно су израђени извештаји из судске праксе о приказивању особа са инвалидитетом у медијима који указују на потребу снажније заштите људског достојанства.

НЕДАВНИ ПОМАЦИ У ЗАКОНОДАВСТВУ У ОБЛАСТИ РАДИОДИФУЗИЈЕ КОЈИ СЕ ТИЧУ ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

А Л Б А Н И Ј А

РЕГУЛАТОРНО ТЕЛО ЗА АУДИОВИЗУЕЛНЕ МЕДИЈЕ УСВОЈИЛО ПРАВИЛНИК О ЕМИТОВАЊУ ПРОГРАМА

Илда Лондо

Албански институт за медије, Тирана

Агенција за аудиовизуелне медије (АМА), 27. јануара 2014. године, усвојила је Правилник о емитовању програма за аудиовизуелне медијске оператере. Према Регулатору, овај правилник представља „корак даље у испуњавању законског и подзаконског оквира за надзор и контролу рада радио и телевизијских станица.“

Правилник о емитовању програма прецизира смернице у вези са садржајем аудиовизуелних медија, који је утврђен Законом о аудиовизуелним медијима, бр. 97/2013, усвојеним у марту 2013. године (видети ИРИС 2013-8/9). Тачније, он детаљно уређује смернице у вези са садржајем аудиовизуелних медија, правом на приватност, питањима од јавног значаја у аудиовизуелним програмима, као и у вестима и програмима који се баве актуелним догађајима.

Ту је и посебан одељак посвећен заштити малолетних лица, где се утврђују принципи о употреби знакова упозорења, али и начина приказивања деце у аудиовизуелним медијима. Осим тога, Правилник уређује прописе и у вези са приказивањем особа са инвалидитетом у медијским садржајима.

У овом документу, истакнут је захтев за промо-висањем и поступним повећањем удела европских радова у аудиовизуелним програмима, уз препоруку да европски независни радови добију предност у програмским плановима емитера. Ту су, такође, утврђена и правила о рекламном оглашавању, која се, углавном, односе на поједине производе, временска ограничења и начин на који су рекламни спотови израђени.

Конечно, Правилник прецизира формирање, влашћења и поступке које треба да следи Савет за жалбе. Предвиђено је да се то тело бави жалбама, које упућује јавност, а односе се на поједине аудиовизуелне програме и да, на тај начин, буде медијатор између јавности и медија. Према Регулатору, усвајање овог правилника омогућује да АМА и Савет за жалбе прате ради и предузимају одговарајуће мере против аудиовизуелних оператера који крше етичке норме у својим програмима. Савет за жалбе још увек није основан, јер је за његов избор потребна квалификована већина у оквиру АМА, што остаје отворено до избора недостајућих чланова из парламента.

- Саопштење за јавност од јануара 2014. године
Deklaratë për media
<http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=16880>

ИРИС 2014-3/5

Ш П А Н И Ј А

ФОРМИРАЊЕ НАЦИОНАЛНЕ КОМИСИЈЕ ЗА ТРЖИШТЕ И КОНКУРЕНТНОСТ

*Франциско Хавијер Кабрера Бласкез
(Francisko Javier Cabrera Blázquez)
Европска аудиовизуелна опсерваторија*

Национална комисија за тржиште и конкурентност CNMC (Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia) основана је Законом бр.3/2013, који је усвојен 4. јуна 2013. године. Комисија спаја задужења која се тичу функционисања тржишта и сектора којима су до њеног оснивања управљали разни државни органи са надлежностима у области енергетике, тржишта телекомуникација, железнице, поштанског сектора, аеродрома и аудиовизуелних медија. Због ових бројних овлашћења добила је надимак суперрегулатор (superregulador).

Савет CNMC је тело које доноси одлуке и врши саветодавну, функцију арбитраже, промоције конкурентности и решавања спорова, приспелих у CNMC. Састоји се од десет чланова које је именovala Влада на предлог Министарства економије и конкурентности. Одлуком апсолутне већине, парламент може да уложи вето на предложено именовање у року од месец дана. Мандат чланова Савета је шест година, без могућности реизбора. Чланство Савета делимично се обнавља сваке друге године.

Директорат за телекомуникације и аудиовизуелни сектор је одељење у оквиру CNMC које се бави регулацијом, надзором и контролом функционисања тржишта електронских и аудиовизуелних комуникација. Што се самог тржишта тиче, CNMC обавља следеће функције:

- Врши надзор над националним пружаоцима телевизијских услуга у вези са применом обавеза о квотама за европске радове и финансирањем продукције радова овог типа;
- Обезбеђује транспарентност у области аудиовизуелних комуникација;
- Обезбеђује поштовање права деце и особа са инвалидитетом;
- Прати усклађеност аудиовизуелног садржаја са важећим законодавством и правилима саморегулације;
- Обезбеђује поштовање обавеза и ограничења у области комерцијалних аудиовизуелних комуникација;
- Обезбеђује поштовање обавеза у вези са добијањем ексклузивних права за аудиовизуелни садржај, затим, обавеза у вези са емитовањем садржаја који се налази на листи догађаја од јавног значаја, продајом и куповином ексклузивних права за пренос шпанских фудбалских такмичења;
- Прати усклађеност мисије јавног сервиса, поверене медијским јавним сервисима, са количином јавних ресурса која им је додељена;
- Обезбеђује пријем аудиовизуелних медијских услуга чији су пружаоци основани у држави чланици Европске уније.
- Усваја мере које гарантују примену шпанског законодавства у случају да пружалац медијских услуга, које се односе на Шпанију, жели да изврши оснивање у некој другој држави чланици Европске уније како би избегао шпанску регулативу;

- Врши друге функције поверене законом или уредбом;

Министарство индустрије, енергетике и туризма ипак је наследило неке функције које су претходно припадале Комисији за телекомуникационо тржиште (*Comisión del Mercado de las Comunicaciones*, која је укинута када је усвојен нови закон), укључујући опорезивање телекомуникационих активности и нотификацију пружалаца аудиовизуелних медијских услуга. Са своје стране, Кабинет председника Владе задужен је за дефинисање листе догађаја од јавног значаја.

У области електронских и аудиовизуелних комуникација, CNMC делује на основу одредби Општег закона о телекомуникацијама (Закон бр.32/2003, од 3. новембра 2003.године, *Ley 32/2003, de 3 noviembre, General de Telecomunicaciones*; видети ИРИС 2004-1/21 и ИРИС 2003-6/25) и Закона о аудиовизуелним комуникацијама од 31. марта 2010.године (*Ley 7/2010, de 31 marzo, General de la Comunicación*; видети ИРИС2012-8/20 и ИРИС 2010-4/21) и сродних уредби. Треба приметити да је Закон бр. 7/2010 о аудиовизуелним комуникацијама испрва предвидео оснивање независног регулаторног тела, Националног савета за аудиовизуелне медије СЕМА, (*Consejo Estatal de Medios Audiovisuales*), али је, ипак, председник Владе одлучио да не оснива тај савет, већ суперрегулатор.

- Закон о оснивању Националне комисије за тржиште и конкурентност, бр. 3/2013. године, од 4.јуна 2013. године (*Ley 3/2013, de 4 junio, de creación de la Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia*)

И Р С К А

ПРЕДСТАВЉЕН НАЦРТ ИЗМЕНА ПРАВИЛА О ПРИСТУПАЧНОСТИ ТЕЛЕВИЗИЈЕ

Демијен МекКелиг (Damien McCallig),

Правни факултет, Национални универзитет Ирске, Galway

Агенција за радиодифузију Ирске (Broadcasting Authority of Ireland-BAI), 26. маја 2014. године, покренула је јавну расправу о Нацрту измена правила о приступачности за ирске телевизијске емитере. Овај нацрт доноси измене важећих правила, која су на снази од 2005. године, а последњи пут су ревидирана 2012. године (ИРИС 2012-7/28). Њима се одређује ниво титлова, знаковног језика и аудио-дескрипције који ће емитери бити у обавези да пруже; примена се односи на поједине емитере у оквиру државе, али не и на програме оних сервиса који покривају читаву Ирску, али су дозволу добили на другом јурисдикционом подручју.

Одељак 41 (3) (ц) Закона о радиодифузији од 2009. године налаже да BAI припреми ревизију правила којима се од емитера захтева да предузму кораке како би се омогућило глумим, наглумим, слепим и слабовидим, односно, особама које имају оба оштећења да разумеју и уживају у програмима. Одељак 43 (3) овог закона утврђује правила о постотку приступачних програма.

Према Нацрту правила, циљани проценти прилагођени су сваком емитерском сервису (телевизијској станици) за период 2014-2018, дакле, различити циљеви утврђени су за различите емитере. Циљани обим повећава се поступно на годишњем нивоу за сваки медијски сервис у периоду од пет година.

Циљани проценти титлова (текст на екрану који тумачи шта је изговорено) по први пут су утврђени за три додатна емитера: RTE – национални јавни медијски сервис, телевизијске сервисе основане 2011. године-и то RTEjr, RTE plus 1 и RTE News Now. Нацрт правила не даје предност ниједном програмском жанру, типу или временском блоку. Ипак, емитери треба барем једном годишње да се консултују са својим корисничким групама у вези са њиховим гледалачким преференцијама.

Циљани обим за ирски знаковни језик и аудио-дескрипцију (коментар који описује оно што се дешава на екрану) тренутно се једино може применити на RTE 1 и RTE 2. Нацрт правила предлаже ширење обима сервиса на којима би ирски знаковни језик требало се емитијe. У њему се, нарочито, захтева да RTEjr – дечији канал – почне да преноси ирски знаковни језик. Овај захтев је у складу са позивом које су упутиле корисничке групе, истакавши своју жељу да се омогући деци оштећеног слуха да приступе дечијем телевизијском сервису, те да њихови родитељи или старатељи, заједно са њима, буду у прилици да лакше прате програме дечијег канала.

Нацрт правила предвиђа даље ревизије у 2016. и 2018. години. Ово је на линији захтева из одељка 43 (б) Закона о радиодифузији. Последњи рок за пријем јавних поднесака на Нацрт правила истиче 23. јула 2014. године.

- Ирска Агенција за радиодифузију (BAI), Јавна расправа о ревизији правила о приступачности (мај 2014), <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?=&17100>

- Ирска Агенција за радиодифузију (BAI), Саопштење за јавност – Предложене измене правила о телевизијском титловању, знаковном језику и аудио – дескрипцији, (26. мај 2014), <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?=17101>

Ирис 2014-7/25

ИТАЛИЈА

ПАРЛАМЕНТАРНИ КОМИТЕТ ДАО МИШЉЕЊЕ НА УГОВОР О УСЛУГАМА СА ИТАЛИЈАНСКИМ МЕДИЈСКИМ ЈАВНИМ СЕРВИСОМ

*Амадео Арена (Amadeo Arena)
Правни факултет, Универзитет у Хануљу*

Удружени комитет италијанског парламента, задужен за контролу рада медијског јавног сервиса (Comissione parlamentare per l'indirizzo generale e la vigilanza dei servizi radiotelevisivi), 7. маја 2014. године, дао је мишљење на нацрт уговора са националним медијским сервисом, који уређује односе између оператера јавног сервиса (RAI) и Министарства за економски развој (Министарство) у наредне три године.

Уговор са националним сервисом од огромног је значаја за италијанску медијску политику (коришћен је и у дефиницији основне делатности јавног сервиса RAI), једнако као и ревидирани Закон о аудиовизуелним и радијским медијским услугама (CLARMS, законодавна уредба бр. 177, од 31. јула 2005. године), али и регионални уговори о пружању услуга, закључени између RAI и аутономних провинција Тренто и Болцано.

Мишљење Удруженог комитета садржало је низ примедби на нацрт који су поднели RAI и Министарство 20. септембра 2013. године иако су у њему поштоване смернице, које су, 29. новембра 2012. године, формулисали Министар-

ство и Италијанска агенција за комуникације (видети ИРИС 2013-2/30).

Удружени комитет посебно се заложио да се италијански оператер јавног сервиса стриктније обавезе на транспарентност. Док се у нацрту уговора о услугама од RAI захтева да пружи само комплетне податке о висини плата највише ранжираних запослених, Комитет је препоручио да RAI прикаже информацију и о платама и о биографијама својих запослених, али и њихових саветника.

Он је, такође, дефинисао одредбе које се тичу рационализације јавних трошкова. Прецизније, сугерисао је увођење посебног услова у уговор, по којем би RAI била дужна да се најпре ослони на интерне ресурсе како би остварила своју делатност, а да спољне саветнике упошљава једино у складу са објективним критеријумима које следе и други јавни органи.

Што се тиче телевизијских рекламних оглашавања, овај парламентарни орган налаже потпуну забрану директног или индиректног рекламирања игара на срећу (клатионичарских услуга). Он захтева утврђивање интерних ревизионих процедура како би се детектовала скривена рекламирања током њихових програма и како би се спречило често појављивање одређених особа у својству гостију на RAI програмима ради промовисања активности и иницијатива које се доводе у везу са њима.

Најзад, у циљу побољшања приступачности програма јавног сервиса особама са инвалидитетом, Комитет је предложио, између осталог, титловање свих поподневних и вечерњих издања вести и свакодневно емитовање барем једног издања вести на знаковном језику.

Мишљење Удруженог комитета, иако је обавезно законом и претходи свакој обнови уговора са националним јавним сервисом, није правно обавезујуће. Стога ће Министарство и RAI наредних недеља формулисати коначни текст уговора о услугама.

- Парламентарни комитет за контролу рада медијског јавног сервиса, Мишљење о Нацрту уговора о пружању услуга између Министарства економског развоја и

Радио-Телевизије Италије С. а. а. за период 2013-2015, од 7. маја 2014. године (Commissione parlamentare per l'indirizzo generale e la vigilanza dei servizi radiotelevisivi, Parere del 7 maggio 2014, sullo schema di Contratto di servizio tra il Ministero dello sviluppo economico e la RAI Radiotelevisione italiana S.p.a. per il triennio 2013-2015)

- <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=17053>

ИРИС 2014-6/24

РУМУНИЈА

НАЦРТИ ЗАКОНА О ОСОБАМА СА ОШТЕЋЕЊЕМ ВИДА И СЛУХА

*Еуген Којокарију (Eugen Cojocariu)
Radio Rumunija Internacional*

Веће посланика (Доњи дом румунског парламента), 3. јуна 2014. године, одбацило је два нацрта закона о употреби знаковног језика. Горњи дом, Сенат, одбацио је нацрт закона 6. новембра 2013. године. Међутим, тренутно се води расправа о два друга нацрта закона са истом тематиком (видети ИРИС 2012-8/34 и 2014-2/31).

Иницијатори су нагасили да у Румунији има око 25 000 особа са оштећеним слухом. У првом нацрту закона (Pl-x нр. 493/2013), којег је подржало шест либералних посланика, била је исказана намера да се донесе одлука о употреби румунског знаковног језика или знаковног језика којег би тумачио овлашћени службени интерпретатор. У складу са чланом 16 нацрта закона, особама са оштећењем слуха мора да се омогући приступ информацијама од јавног значаја, посебно у вези са темама које се тичу њихових права. Приступачност треба бити на захтеваном нивоу, укључујући мас-медије са националном покривеношћу, барем на ТВР 1, Radio Romania Actualitati, првим домаћим каналима румунских аудиовизуелних емитера. У члану 2, истиче се да, поред

већ постојећих посебних програма у којима се користи румунски знаковни језик или знаковни језик којег интерпретира овлашћени тумач, национална јавна телевизија ТВР мора да користи, барем на свом првом каналу ТВР 1, титлове или да ангажује овлашћене интерпретаторе знаковног језика у следећим случајевима: за информације од јавног значаја, уколико приказивање није праћено билтеном вести, приликом емитовања документарца – титловање, чак и ако су дијалози на румунском. Други нацрт закона (PI-x нр. 494/2013), којег је подржало седам либералних и социјал-демократских посланика, тицао се регулисања статуса интерпретатора знаковног језика.

У исто време, идентичан нацрт закона (PI-x нр. 112/2014), предложила је група од 12 либералних, социјал-демократских, либерално-демократских и конзервативних посланика. Нови нацрт закона усвојен је без расправе у Сенату 3. марта 2014. године, с обзиром да је истицало време уставног лимита за доношење закона, који износи 45 дана. Нацрт закона сада је на столу Већа посланика. Стални комитети послали су своја мишљења на нацрт закона.

С друге стране, 19 посланика Конзервативне партије поднело је Нацрт закона о техничкој и социјалној помоћи за глувонеме особе (PI-x нр. 2017/2014).

У складу са чланом 16, 80% програма културног, политичког или јавног интереса, који емитује јавни сервис Televiziunea Romania 1, ТВР 1, мора да садржи титлове. Румунски сенат одбацио је овај нацрт закона 15. априла 2014. године. Нацрт закона сада је на столу Већа посланика. Стални комитети послали су своја мишљења на Нацрт закона.

- (Нацрт закона о употреби знаковног језика или знаковног језика којег интерпретира овлашћени службени тумач (Propunere legislativa privind folosirea limbajului semnelor romanesti sau a limbajului mimico-gestual oficial prin interpret autoriz) <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=17090>

- (Нацрт закона о техничкој и социјалној помоћи за глвонеме особе у формату иницијатора (Propunere legislativa privind acordarea de asistenta tehnica si sociala persoanelor cu deficiente de auz si vorbire – forma initiatorului) <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=17091>
- Propunere legislativa privind Statutul interpretului in limbaj mimico-gestual – forma initiatorului) <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=17092>

ИРИС 2014-7/31

С Л О В А Ч К А

ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ЗАКОНА О РАДИОДИФУЗИЈИ

*Јурај Полак (Juraj Polák)
Канцеларија Савета за радиодифузију
и ретрансмисију Републике Словачке*

Словачки парламент је, 22.октобра 2013. године, усвојио измене и допуне (надаље „измене и допуне“, бр. 373/2000 Call.) Закона о радиодифузији и ретрансмисији (надаље Закон, бр. 308/2000 Call.). Председник је нови закон потписао 11. новембра 2013. године, а ступио је на снагу 1. јануара 2014. године.

Између осталог, овим изменама и допунама емитери се позивају да преносе програм не само на словачком, већ и на другим језицима Европске уније. Да су ове измене неопходне, како се каже у званичном објашњењу, постало је јасно приликом консултација са Европском комисијом, када је исказана забринутост ЕК у погледу ранијег, важећег, закона. Емитовање програма на другим језицима – осим словачког (или чешког који је, по мишљењу релевантних државних органа, Словацкима разумљив) дозвољено је само уз употребу словачких титлова у случају телевизије, односно, претходне или напредне словачке верзије ако је реч о радију.

Према новом закону, Савет о радиодифузији и ретрансмисији може да додели дозволу за емитовање

програма на једном или више језика Европске уније који није словачки. Ипак, на локалном или регионалном нивоу, Савет то може да учини једино ако постоји довољна понуда програма на словачком језику у датој географској области. На овај начин, створиће се могућност да радио и тв-оператери емитују информације на другим језицима, а истовремено ће се заштитити право словачког становништва да прима информације локалног и регионалног карактера на свом службеном језику.

Изменама и допунама се, такође, смањује квота европске независне продукције, обавезне за јавни медијски сервис са претходних 20% на садашњих 15%. Нова квота, ипак, мора да досегне 10% од савремене европске независне продукције (раније није било прецизне квоте за савремене радове). Званична објашњења ових измена и допуна говоре да, услед потребе да се оствари задата квота, јавни медијски сервис био је принуђен да преноси радове ниског квалитета. Смањење квоте омогућиће јавном сервису да понуди квалитетнију европску продукцију.

Измене и допуне садрже и одредбе које се тичу приступачности аудиовизуелних медијских услуга особама са инвалидитетом. Иако емитери формално изјављују да ће поштовати важеће квоте, професионалне организације особа са инвалидитетом жале се да те квоте или нису уопште достигнуте или нису достигнуте у задовољавајућем облику. Да би се олакшао процес надзора, нови закон обавезује емитере да поднесу много детаљније извештаје о таквим емисијама. У исто време, уважавајући ове жалбе, нове одредбе искључују програме, који у првом реду приказују музички садржај или комерцијално оглашавање, из укупног времена за рачунање квота о приступачности. Титлови за емисије уживо или снимљени програм, сада, у правном смислу, морају да „одговарају садржају програма“, што допушта Савету, такође, да надзире квалитет, а не само квантитет титлова.

Овим изменама и допунама се, затим, укида важећи систем мерења јачине звука у рекламном оглашавању у односу на остатак емитованог програма и даје се овлашћење Министарству културе да предложи подзаконске акте којима би се прецизирале појединости за нови систем, усаглашен са Препоруком бр. 128 – Нормализација јачине звука и дозвољени максимални ниво звучних сигнала-Европске радиодифузне уније.

- Измене и допуне бр. 373/2013 Coll. на Закон бр. 308/2000 Coll. о радиодифузији и ретрансмисији (Zákon, ktorým o dopĺňa zákon č. 308/2000 Z. Z. O vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z.z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony)

ИРИС 2014-1/41

**НЕДАВНИ ПОМАЦИ
У ОБЛАСТИ АУТОРСКИХ ПРАВА
КОЈИ СЕ ТИЧУ ОСОБА СА
ЧУЛНИМ ОШТЕЋЕЊИМА**

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА

ЈАВНА РАСПРАВА О РЕВИЗИЈИ ПРАВИЛА О АУТОРСКИМ ПРАВИМА

*Вики Бримен (Vicky Breeten)
Институт за информационо право,
Универзитет у Амстердаму*

Европска комисија је, 5. децембра 2013. године, покренула јавну расправу о ревизији правила о ауторским правима Европске уније. Јавна расправа је део ревизионог процеса који је Европска комисија најавила у 2011. години.

Разлог за ову јавну расправу лежи у могућностима и изазовима које постављају нови облици дистрибуције и коришћење садржаја у дигиталном формату. Како је у јавној расправи истакнуто, законодавци морају да прилагоде оквир ауторских права новом окружењу. У том смислу, Европска комисија је претходно означила важне теме у свом саопштењу „Јавна расправа о садржају на јединственом дигиталном тржишту“ (СОМ 789 (2012), завршни, видети ИРИС 2013-2/4). Циљ је да се утврди треба ли прилагодити систем права, ограничења и спровођења права.

ЕК је позвала заинтересоване стране да изнесу своје ставове у вези са питањима, као што је територијалност на унутрашњем тржишту, усклађеност, ограничења и

изузеци у области ауторских права у дигиталној ери, фрагментација тржишта ауторских права Европске уније, делотворност и легитимност спровођења права. Заинтересоване стране су представници свих сегмената у ланцу, укључујући власнике ауторских права, посреднике, кориснике и институционалне кориснике, какве су, на пример, библиотеке.

Јавна расправа отворена је до 5. фебруара 2014. године.

Упитник садржи питања из шест главних поглавља:

– Права и функционисање јединственог тржишта.

Поглавље које обухвата пет подтема. Ту се разматра (територијално) подручје ексклузивних права у дигиталном преносу; изводљивост регистрационог система за радове на нивоу Европске уније; адекватност важећег трајања ауторских права.

– Ограничења и изузеци на јединственом тржишту.

Најпре се разматрају општа питања која се тичу опционог карактера и (територијалног) подручја важећих изузетака. Друга општа питања преиспитују потребу нових ограничења или веће флексибилности у постојећем оквиру. Ту је, такође и тема адекватне надокнаде. Најзад, ово поглавље има за циљ да идентификује проблеме у коришћењу радова у специфичном контексту. То се постиже тако што се узима у обзир перспектива корисника, пружалаца услуга и власника права. Контекст се може односити на вањски приступ садржају библиотека и архива, обуку, истраживање, употребу од стране особа са инвалидитетом, анализу података и садржај који пружају корисници.

– Приватно копирање и репродукција.

Поглавље које се тиче подручја и примене одговарајућих изузетака у дигиталној области. Ту су разматрани и проблеми у вези са прекограничним трансакцијама и недискриминаторном применом опорезивања за приватно копирање.

– Правична надокнада аутору и извођачу.

У овом делу је изражена забринутост у вези са неадекватном надокнадом када је реч о онлајн коришћењу и постављено је питање о погодним механизмима надокнаде.

– Поштовање права.

Поглавље које садржи питања о поштовању правила у случају кршења у комерцијалне сврхе, о улози посредника у важећем правном оквиру, равнотежи између поштовања ауторских права и основних права, као што је право на приватност, на пример.

– ЕУ јединствена ознака ауторских права.

Ту се испитује пожељност опште усклађености и замена националних закона о ауторским правима.

Одговори до којих се буде дошло путем јавне расправе 2014. године помоћи ће приликом доношења одлуке да ли треба иницирати предлоге за измену правних прописа у овој области.

- Јавна расправа ЕУ о ревизији правила о ауторским правима
<http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=16790>

И Р С К А

КОМИТЕТ ЗА РЕВИЗИЈУ АУТОРСКИХ ПРАВА ПРЕДЛАЖЕ ОСНИВАЊЕ САВЕТА ЗА АУТОРСКА ПРАВА ИРСКЕ

*Том Типс (Tom Tipps)
Правни факултет,
Национални универзитет Ирске, Галвеј*

Комитет за ревизију ауторских права, 29. октобра 2013. године, објавио је свој завршни извештај насловљен Модернизација правила о ауторским правима. Министар за рад, предузетништво и иновације основао је, 9. маја 2011. године, трочлани Комитет који треба да преиспита важеће правне прописе о ауторским правима, да идентификује препреке које стоје на путу иновација и да предложи измене како би се те препреке уклониле и како би се заштитили власници ауторских права (видети ИРИС 2012-4/30).

Најзначајније препоруке из извештаја, који садржи 180 страна, укључују: проширење надлежности Суда дистрикта – најнижи суд у оквиру ирског судског система, који би, тако, био задужен за случајеве до 15 000 евра; ступњевите прекршајне казне за прекршиоце Закона о ауторским правима; правно одређење „иновације“; формулисање ирске дефиниције „правичне употребе“ која се разликује од важећег САД концепта; проширење заштите за фотографе, метаподатке и дигиталне водене жигове; изузимање особа са инвалидитетом из општег

правила како би им се омогућило да израде приступачне копије материјала, заштићеног ауторским правима и, најзад, прављење јасне разлике између онлајн приступања и кршења права.

Међутим, најзначајнија препорука овог извештаја, у смислу измена које доноси, јесте препорука о оснивању Савета за ауторска права Ирске. Комитет изражава наду да би стварање једног таквог савета омогућило више транспарентности приликом креирања политике о ауторским правима и поспешило отворени дијалог између чланова ове заједнице. Како се приступачност података у дигиталној ери муњевито увећава, једно овакво тело помогло би у идентификовању спорних питања у вези са коришћењем и правима интелектуалне својине. Оснивање Савета о ауторским правима, у складу са извештајем, обезбеђује заштиту ауторских права и слободу изражавања, док, истовремено, подстиче иновативне подухвате.

Савет ће бити сличан Ирском савету за штампу, у смислу да ће бити независна, самофинансирајућа организација, подржана од стране правних структура. Финансијска средства обезбеђиваће се преко чланарина, поклона и донација, ЕУ фондова, Фонда Националне лутрије. Оно по чему ће овај орган бити јединствен јесте широка база чланства. Уместо посебно одабраних, Одбор препоручује да се чланство састоји од свих заинтересованих страна ирске заједнице власника ауторских права. Приступна чланарина имаће „варирајући“ износ како би се још више поспешила разноврсност чланства. Председник и 13 чланова Одбора директора управљаће његовим радом и доносиће одлуке, по могућству, консензусом.

Од тренутка оснивања, Савет ће функционисати као главна организација која се бави политиком ауторских права. Његов задатак биће подизање свести о важности поштовања ауторских права кроз образовање и уз помоћ правних савета. Осим тога, ово тело ће се залагати за

унапређивање заштите и поштовања ауторских права на националном и међународном нивоу. Савет ће, такође, истраживати дејство Закона о ауторским правима на културну и друштвену сферу, пружити креаторима политике о ауторским правима осврт на техничка питања и писати, по потреби, нацрте правила.

Овај орган ће, такође, примењивати важне предлоге Комитета. Најпре, Савет ће основати и надзирати Дигиталну базу за размену ауторских права како би се развило и поједноставило управљање правима и дигиталним дозволама. Учешће у Бази биће на добровољној основи што се тиче потенцијалних власника, али ће поједноставити процес регистрације ауторских права. Затим, Савет ће основати алтернативну волонтерску службу за решавање спорова, као средство за решавање спорова о ауторским правима и интелектуалном власништву пре него што они доспу до правосудног система. Коначно, ово тело ће руководити Ирском агенцијом за лиценцирање радова сирочади. Коришћење и управљање овим радовима дуго је било извор спорења аналитичара ауторских права. Агенција ће се старати о управљању радовима сирочади чији власници права не могу бити пронађени или идентификовани. Сходно предложеном систему, особа која би желела да их користи морала би да затражи дозволу од Агенције.

Извештај се завршава нацртом закона, који би, заједно са предлозима Комитета, требало да измени и допуни Закон о ауторским и сродним правима 2000.

- Комитет за ревизију ауторских права, Модернизација правила о ауторским правима: Извештај који је припремио Комитет за ревизију ауторских права за Министарство за рад, предузетништво и иновације, (Извештај Одбора, 2013), <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=16902>

**НЕДАВНА СУДСКА ПРАКСА
У ОБЛАСТИ МЕДИЈА
И ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ**

Ш П А Н И Ј А

УСТАВНИ СУД ПОДРЖАВА ПРАВО НА ЛИК И ДОСТОЈАНСТВО ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

*Енрик Енрич (Enric Enrich)
Адвокатура Enrich, Барселона*

Шпански уставни суд (ТС) пресудио је 16. децембра 2013. године да право на властити лик и част особе са инвалидитетом треба да однесе превагу над правом на информисање, на које се позивао телевизијски емитер у вези са емисијом у којој је особа са инвалидитетом била предмет спрдње. У емисији, која се емитовала на Теле 5, гостовала је особа са менталним и физичким инвалидитетом, тужитељ. Током интервјуа, новинар је тужитељу постављао лична питања сексуалне природе и, укратко, исмевао га. Касније је тај интервју постављен на сајт емисије.

На првом суђењу, које је одржано у Основном суду, а чију је одлуку подржао Апелациони суд, пресуђено је да је прекршено тужитељево право на властити лик и част. Виши суд је, међутим, био при ставу да право јавности на информисање има превагу над тим тужитељевим правима, с обзиром да је тужитељ пристао на интервју. Државни тужилац је, на основу члана 49 Устава Шпаније, који се односи на обавезу државе да заштити права особа са инвалидитетом, поднео жалбу Уставном суду (Суд који у Шпанији доноси коначне одлуке у предметима који се тичу људских права).

Уставни суд био је при ставу да права на властити лик неке особе трећа страна може користити само уколико је наведена особа дала свој изричит пристанак за то, у овом случају, телевизијском емитеру интервјуа, као и да је дала сагласност да тај интервју буде доступан на интернету. Суд је пресудио да, у овом случају, услед инвалидитета тужитеља, обавеза прибављања таквог пристанка морала је још стриктније да се примени. Штавише, право на информисање овде не може однети превагу, с обзиром на чињеницу да ни емисија ни интервју нису садржали неопходну карактеристику јавног интереса или значаја. Не само да је интервјуу недостајала информативна вредност, већ је он био вођен искључиво у сврху исмевања особе, наглашавајући њене очите знаке физичке и менталне инвалидности. Суд је закључио да је Теле 5 искористила рањивост интервјуисане особе са јасном и несумњивом намером да исмеје њено физичко и ментално стање; тиме је повређено не само право на част и углед, већ и право на достојанство. Теле 5 је наложено је да обештети тужитеља новчаном надокнадом од 15 000 евра, значајно нижом свотом од 300 000 евра, које је иницијално тражио тужилац.

Ову одлуку похвалио је Шпански комитет представника особа са инвалидитетом CERMI (Comité Español de Representantes de Personas con Discapacidad), који функционише као платформа за представљање, одбрану и деловање особа са инвалидитетом, оцењујући ову одлуку као додатну правну заштиту властитог лика и друштвене слике особа са инвалидитетом.

- Уставни суд, пресуда 208/2013, од 16. децембра 2013.

(Tribunal Constitucional, Sentencia 208/2013 de 16 diciembre de 2013) <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=16853>

УЈЕДИЊЕНО КРАЉЕВСТВО

ОФСОМ НОВЧАНО КАЗНИО СПОРТСКИ ТВ КАНАЛ СА 120 000 ФУНТИ

*Гленда Купер (Glenda Cooper),
Центар за право, правду и новинарство,
Лондонски универзитет*

Регулаторно тело за радиодифузију – Ofcom – новчано је казнило, са 120 000 фунти, ESPN, 2. јуна 2014. године, пошто спортски тв-канал није испунио циљане квоте за емитовање звучног описа у својим програмима.

ESPN канал требало је да пружи ту услугу слепим и слабовидим особама. Звучни опис подразумева описивање одређених ствари и појава, као што су говор тела, изрази лица и покрети.

Међутим, 2012. године, ESPN је успео да обезбеди звучни опис за само 2.3 % програма уместо 5%, како је договорено, према услову 9 (1) из дозволе. Тај циљ није достигао ни 2011. године, како је показано у Билтену о радиодифузији Ofcom-а од 5. августа 2013. године, што наводи Регулатора на закључак да је кршење правила 8 (сада правила 9) Правилника и озбиљно и поновљено.

Као резултат тога, примећује Регулатор, ESPN програми нису били приступачни особама са оштећењем вида.

ESPN је одговорио Ofcom-у да телевизијски спортски коментари, сами по себи, већ обезбеђују неки ниво

описа за особе са инвалидитетом чула вида. Регулатор је, међутим, узвратио: „Телевизијски коментар спортске утакмице, која се емитује уживо, претпоставља да гледалац може да види дешавања. У том погледу, разликује се од радио коментара, те се зато може закључити да, приликом прављења тв-коментара, потребе особа са оштећењем вида нису биле узете у обзир.“

ESPN, којег је купила BT (British telecommunications group) у јуну 2013. године и који је имао дозволу за емитовање неких утакмица енглеске Премијер лиге и FA купа у периоду 2009-2013. године, одговорио је да спортске утакмице које се емитују уживо нису погодне за пренос звучног описа на телевизији.

Регулатор је, ипак, забележио да је канал био кооперативан током истраге и да је предузео неке кораке да исправи грешку, укључујући пружање звучног описа за серије спортских документарца.

На крају, међутим, Ofcom је пресудио да је повреда била тако озбиљна да је оправдано изрећи статутарну санкцију према процедури о санкцијама. Тако је наложено да ESPN треба да плати 120 000 фунти и да емитује изјаву о налазима Регулатора.

- Пресуда 93 (13): Одлука Ofcom-а изречена ESPN–у <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=17104>
- Ofcom, Билтен о радиодифузији 255, Забелешка о пресуди, стр. 6-7, 2. јун 2014. године <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=17083>

ИТАЛИЈА

ВИШИ АПЕЛАЦИОНИ СУД СМАТРА ДА ДИРЕКТОРИ ГУГЛА НИСУ ОДГОВОРНИ ЗА УВРЕДЉИВИ ВИДЕО-СНИМАК

Peter Matzneller

*Институт за европско медијско право
Брисел/Сарбрикен*

У одлуци од 17. децембра 2013. године, италијански Врховни апелациони суд, после дугог правног спора, пресудио је да Гугл није одговоран за дистрибуирање једног увредљивог видео-снимка на својој видео платформи. Интегрални текст пресуде није доступан.

Видео, који је снимљен мобилним телефоном, приказивао је неколико младих хулигана како малтретирају и исмевају свог ментално-хендикепираног друга из разреда. Младићи, одговорни за тај инцидент, идентификовани су уз помоћ Гугла и осуђени су на друштвено-користан рад у једном ранијем судском процесу.

Три од четири оптужена директора Гугла осуђена су на шестомесечну условну казну затвора због нарушавања приватности 2010. године (видети ИРИС 2010-6/35). Међутим, децембра 2012. године, Милански апелациони суд преиначио је пресуду Основног суда и ослободио их.

Врховни апелациони суд сада је дошао до истог закључка, узимајући у обзир судску праксу Европског суда правде. Он је пресудио да Гугл Видео треба да буде

означен као хостинг провајдер, с обзиром да платформа само обезбеђује простор за приказивање видеа које је поставила трећа страна, али не доприноси његовом садржају. У складу са чланом 17 законодавне уредбе бр. 70, усвојене 2003. године у циљу примене Директиве о електронском тржишту 2000/31/Европске комисије, хостинг провајдер није у обавези да врши надзор над информацијама које се шире путем његовог сервиса, нити да активно истражује кршења права. Обавезе о информисању, садржане у истој одредби, које се примењују када је провајдер свестан кршења права, биле су израз равнотеже између слободе пружалаца услуга и заштите оних чија права могу бити повређена. Те обавезе о информисању су формулисане, између осталог, како би се помогло у идентификовању особа које су поставиле увредљиви видео снимак.

По мишљењу Суда, само особа која је поставила видео може бити проглашена одговорном за кршење било којих права. Хостинг провајдер није био одговоран с обзиром да је обрисао или блокирао приступ садржају чим је постао свестан његовог постојања.

- Одлука Врховног апелационог суда од 17. децембра 2013. (случај бр. 5107/14)

(Corte di Cassazione, sec. III Penale, sentenza 2013-3 febbraio 2014, n. 5107)

<http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=16958>

С Л О В А Ч К А

ПОВРЕДА ЉУДСКОГ ДОСТОЈАНСТВА У РЕАЛИТИ ШОУ – ПРЕГЛЕД

*Јурај Полак (Juraj Polák),
Канцеларија Савета за радиодифузију и
ретрансмисију Републике Словачке*

Две одлуке Врховног суда су, 27. фебруара 2014. године, потврдиле одлуку Савета за радиодифузију и ретрансмисију Републике Словачке (*Rada pre vysilenie a retransmisiu*), којом се изриче казна од 12 000 и 6 000 евра највећем словачком тв-емитеру због кршења права на људско достојанство у тв-програму. Обе новчане казне изречене су у вези са епизодама ријалити шоу-а „Екстремне породице“; за једну претходну епизоду Савет је већ био изрекао казну због исте повреде. Суд је, такође, потврдио и ову одлуку (више о томе, видети ИРИС 2013-6/33).

Емитер је поновио пред Саветом и Судом исте аргументе као и у претходном случају. Истакао је, такође, позивајући се на начела кривичног права, да ове увреде достојанства треба да буду санкционисане једном новчаном казном. Према емитеру, имајући у виду њихова заједничка својства (односе се на исти шоу, само су различите епизоде), чињеницу да се крши једна иста законска одредба, на исти начин (исмевање учесника шоу-а), оба случаја представљају (сукцесивне) делове једне исте повреде права.

Савет је устврдио да, иако су ови случајеви, заиста, у неким аспектима показали извесне сличности, разликовали су се знатно по околностима и зато, на крају, сваки мора да се окарактерише као појединачно кршење права. Савет је истакао да се конкретна форма дифamacије разликовала у свакој епизоди шоу-а. Подвукао је, такође да су се разликовале особе чије је људско достојанство било повређено у различитим епизодама (с обзиром да је у једној епизоди Савет потврдио кршење људског достојанства једног учесника шоу-а, а „одустао је од гоњења“ (стопирао правни поступак) што се следеће епизоде тиче, у вези са истим учесником).

Савет је даље тврдио да ће прихватањем аргумената емитера (третирати све случајеве као парцијалне чинове једног кривичног дела) у ствари доћи до генерализације појединачних повреда права. То би, међутим, било у директној контрадикцији са начелом пажљивог и појединачног испитивања сваке интерференције са слободом говора.

- Одлука Врховног суда, 5Сж/5/2013, 27. фебруар 2014, (Najvyšší sud, 5Sž/5/2013, 27/2/ 2014) <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=17044>
- Одлука Врховног суда, 5Sž/6/2013, 27/2/ 2014, (Najvyšší sud, 5Sž/6/2013, 27/2/ 2014) <http://merlin.obs.coe.int/redirect.php?id=17045>

ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ПРИСТУПАЧНОСТИ У НЕМАЧКОЈ ПРАКСИ

*Клаудија Ленке и Аксел Бил
(Claudia Lenke i Axel Biehl)¹*

*Globe tv film – und Fernsehproduktionsgesellschaft m.b.H.,
Saarbrücken*

¹ Клаудија Ленке (Claudia Lenke) је спољни сарадник Globe tv у сектору за титловање, синхронизацију и снимање „глас-преко“. Аксел Бил (Axel Biehl) је генерални директор Globe tv. Globe tv је партнерска компанија емитера Saärlandischer Rundfunk и, између осталог, производи титлове и звучне описе за аудиовизуелне радове.

І УВОД

Важећи закони и смернице о приступачности, укључујући Конвенцију Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом и Закон о једнаком третману особа са инвалидитетом (Behindertengleichstellungsgesetz) из 2002. године, имају за циљ да омогуће и повећају учешће особа са инвалидитетом у друштвеном животу и да елиминишу постојећу дискриминацију. Ово се, и то све више, односи и на медије.

У области телевизије, у Немачкој не постоје посебне законске одредбе о врсти и количини приступачног програма која треба да се емитује, осим опште одредбе Унутардржавног споразума о радиодифузији, поглавље 3 (2), којом се емитери позивају да у своје програмске шеме укључе што је могуће више таквог садржаја „у оквиру својих (конкретног емитера) техничких и финансијских могућности.“ Једино што државе (Länder у Немачкој) могу да учине јесте да направе споразуме о намерама са различитим удружењима особа са инвалидитетом. Од када особе са инвалидитетом нису више потпуно изузете од плаћања таксе за лиценцу немачке телевизије (са изузетком глувих и слепих који и даље не плаћају) и морају да плаће одређени проценат по правилима новог система, удружења све више инсистирају на обезбеђивању већег броја приступачних програма.

Немачки медијски јавни сервиси сачинили су добровољну изјаву којом се обавезују да ће обезбедити суштинско повећање удела приступачног програма на телевизији, радију, као и несметани при-

ступ онлајн и услугама медијских књижара. У погледу телевизијских програма и филмова, то се углавном односи на титловање за особе оштећеног слуха и звучног описа (описи слика) за слепе и слабовиде особе.

У тој изјави, медијски јавни сервиси устврдили су, поред осталих ствари, да су уверени како ће немачки канал ARD ускоро бити у могућности да обезбеди титловање свих програма. Број титлованих програма се, такође, приметно повећава и на регионалним ARD каналима.² Процент није тако висок када је реч о аудио – дескрипцијама зато што су трошкови израде много виши, а извесни програми, као што су вести и магацини, могу да се разумеју и без звучних описа (али не савршено). Звучни описи се, стога, углавном тренутно израђују за формате фикције, као што су филмови и тв-серије.

У овом чланку, пажња ће најпре бити посвећена развоју и изради титлова (II) и звучног описа (III), пре него што се пређе на тему начина преноса, обрађене у делу IV и могућностима развоја, као последицама технолошког напретка (V).

² То, делом, може бити објашњено чињеницом да се титловани програми најпре емитују на ARD, а затим се репризирају у немачким регионалним програмима.

II ОПИС И ИЗРАДА ТИТЛОВА ЗА ОСОБЕ СА ОШТЕЋЕЊЕМ СЛУХА

Титловање представља писану репродукцију (често са страног језика) филмског дијалога на језик гледаоца. На тај начин, читав филм, са гласом глумца, њиховом интонацијом итд, гледалац може да прати, а да не мора да познаје страни језик да би разумео филм.

Титловање за особе са оштећењем слуха разликује се од „обичног“, јер се израђује на основу верзије локалног језика, као што је, на пример, синхронизована верзија (рецимо на немачком) и зато што укључује титловање важних звукова који носе смисао (звуци пуцња у криминалистичким филмовима и серијама), као и музику.

1. ПРИПРЕМА И ДИСТРИБУЦИЈА БОЈА

Како би се главни протагонисти разликовали једни од других (погледати Смернице за титловање ARD³) користе се различите боје (зелена, жута, цијан-тиркизно плава и у мањој мери-маџента-пурпурно-љубичаста). Ове четири боје, у наведеном распореду, са црном траком иза или црним круговима око слова најбоље су за читање на екрану.

³ Смернице за титловање ARD -а доступне су на: www.daserste.de/service/kontakt-und-service/barrierefreiheit-im-ersten/untertitel-standard/index.html

Читаоци титлова, наравно, не треба да тумаче дистрибуцију боја као знак да конкретни лик има неки посебан значај за заплет. Дистрибуција боја упућује само на то колико се често лик појављује, или у случају серије, ко су главни ликови. На пример, у криминалистичком филму, улога не би требало да буде означена неком посебном бојом уколико ће дотични лик бити убијен и завршити као леш пет минута од почетка филма, па ће, природно, говорити врло мало после тога. Ни лик убице не би требало да се означава увек истом бојом зато што би то открило ко је убица. С друге стране, детективи истражитељи треба да буду идентификовани једном одређеном бојом – обично жутом или зеленом. Даље, текст титлова треба што је могуће више да се поклапа са дијалогом, како би гледалац био у прилици да комбинује читање титлова са својом способношћу да у одређеној мери чује или чита са усана.

Што се тиче описа музике или песме, треба, најпре, утврдити да ли је она у функцији стварања одређене атмосфере, тј. неког расположења (узбуђење, романса) или је, заправо, важна за заплет. Ако је реч о овом последњем, требало би израдити титлове и за речи песме.

Овај принцип сугерише да читалац титлова треба да зна онолико или приближно колико и гледалац који их не чита; што ће рећи, ниједна информација не треба да буде изостављена, али ниједна информација, такође, не сме да се пружи прерано.

Писци титлова најпре треба да се упознају са филмским садржајем како би правилно поделили боје. Идеално би било да погледају цео филм, али то понекад није могуће извести. Тада помажу саопштења за јавност, описи филмског садржаја или било који постојећи титлови из претходних епизода или делова филма.

2. ПРАВО ВРЕМЕ И ПОЗИЦИЈА

Када се упозна са садржајем филма, писац титлова креће са титловањем. Овде је важно не само да се репродуцира читав текст, већ и да се обезбеди најбољи тренутак за позиционирање титлова, што значи да сваки појединачни титл треба да се ручно уметне у прави део филма, мора да се поклопи са оквиром (фрејмом). Писац титлова означава време када они треба да се унесу, а када да се уклоне са екрана. Најважније је да се ове временске тачке ускладе са изговореним речима или звуком који треба да се прикаже.

Међутим, како титлове треба што мање убацивати после (оштрих) резова, њихово уметање и уклањање треба, такође, да се усагласи са променом оквира (фрејма). Овде писац титлова одлучује на основу сопственог искуства, а понекад и на основу покушаја и погрешака, да ли је у појединим случајевима важније уметнути титлове после оштрог реза да се не би сувише „исекла“ реченица или треба водити рачуна о резу, и, ако је неопходно, скратити текст, јер рез, на пример, означава промену сцене.

Титлови могу да буду на екрану минимум једну секунду, а максимум шест, али то може бити и дуже у изузетним случајевима. Како би били лаки за читање, треба да постоји пауза од 4-6 фрејмова између два титла како би око регистровало да је дошло до промене и поглед се вратио на почетак реда. Такође, неопходно је да се уметање титлова одреди на основу специфичне брзине читања, која је дефинисана временом потребним за читање титлова на екрану. Ово време је нешто краће у Немачкој, него у традиционалним земљама титлова, као што је Шведска или Холандија. Софтвер, затим, усваја дефинисана подешавања и упозорава писца када су титлови изван сета техничких могућности.

Позиционирање је детерминисано и другим смерницама за титловање. У Немачкој, они се углавном налазе у

доњем делу екрана – централно, али у другим земљама, често су смештени у доњем делу екрана – лево. Постоје изузеци од овог правила када се титлови премештају да не би реметили важну информацију (када се у програму појављује неки снимак, на пример) или када место титлова зависи од позиције водитеља – па се, у односу на то, стављају лево или десно у доњем делу екрана. Осим овога, у смерницама је дефинисан оквирни број карактера у једном реду (обично 34-36) и број редова (један или два, или чак три у изузетним случајевима).

Када је реч о деведесетоминутном филму, број титлова може бити између 1200 и 1500. Комплетни, а нарочито, текстуално идентични, рукопис за синхронизацију од велике је помоћи у титловању. Још је кориснији постпродукциони рукопис који је настао, дакле, када је филм завршен, јер у њему нема одступања од текста. У случајевима када текст треба не само да се уметне, већ и да се преслуша, време потребно да се титловање заврши значајно се увећава. Имена ликова и друга властита имена треба да буду исправно написана у рукопису како би се избегле грешке и непотребан истраживачки рад.

После титловања малих секвенци (једна сцена која траје неколико минута филма), писац титлова ће још једном пажљиво прегледати титлове да би видео како се појављују у филму и направио, уколико је потребно, неке исправке или дораде.

3. КОНАЧНА ВЕРЗИЈА

Када се заврши титловање, друга особа чита текст, исправља неке грешке (у куцању), ако их има, и бележи, уколико постоји, неки проблем са садржајем. Овде треба приметити да неки пасажии из текста имају, углавном, смисла у контексту филма, тако да информација не сме бити изостављена из титла, ако је експлицитно садржа-

на у наредном титлу. Контролни читач, затим, додаје корекције титлованом филму.

Тек након овог првог корака прави се демо ДВД и даје се клијенту како би га одгледао и одобрио. Након уношења корекција, које је направио клијент, израђује се коначна верзија и дистрибуира даље.

Овај приступ је, наравно, могућ у случају (дугих) пре-продукционих програма и, нарочито, филмова и серија. У случајевима емитовања уживо или програма који су кратко пре тога били снимљени (на пример, политички ток-шоу), у употреби је уживо титловање и полууживо титловање. Ово подразумева произвођење титлова употребом једног готово симултаног метода уношења језика, познатог под називом “риспикинг”; уз брзе исправке, они се притиском типке директно убацују у тв-програма. Од изузетне важности за то је добра обука писаца титлова (симултани преводиоци су веома подобни за овај посао) и дугогодишња употреба софтвера за уношење језика.

III ОПИС И ИЗРАДА АУДИО-ДЕСКРИПЦИЈА (ЗВУЧНИХ ОПИСА)

Термин аудио-дескрипција потиче из латинског језика (*audire*-чути и *describere*-описати) и значи звучни опис слике.

Аудио-дескрипција треба, стога, да буде замена за оно што је неопходно за разумевање филма, а што слепи и слабовиди људи не могу да виде. Овај метод подразумева уметање реченица које објашњавају слику између дијалога и звучних пауза филма. Оно што је посебно важно за аудио-дескрипцију јесу ликови који се појављују у сцени, место на којем се налазе и шта је оно што управо раде или им се тренутно догађа.⁴ Томе би, такође, требало придодати опис других важних ликова, окружења, али и одредити најприкладнију јачину звука.

Први корак подразумева да филм одгледа тим „описивача“ филма, који се састоји од најмање једног (или боље два) уредника доброг вида и најмање једног колеге који је слеп или слабовид. Затим се филтрира важна информација филмске приче, идентификују размаци у дескрипцији и неки други битни садржаји. Филмски описивачи, затим, раде заједно и израђују дескриптивни текст за сваку паузу у дијалогу. Посебна пажња мора да се обрати на дужину реченица како би се оне савршено уклапале у уочене размаке.

⁴ Cf/Benecke, Dialog-und Geräuschpausen Wenn aus Bidren Worte werden- Durch Audio Description zum Hörfilm, 3. Проширено и измењено издање, Bayiricher Rundfunk, 2004

Имена се наглашавају само код најважнијих ликова (често пуно име и професија, на пример, виши инспектор Јенс Стелбринк). То се учини само једном, а у остатку се помиње само име или презиме особе. Други ликови, или они без имена, означени су, ако је неопходно, дескриптивним називом („брадати човек“).

Структура реченице је једнако битна, зато што просте реченице чине текст разумљивијим и углавном су краће. Напослетку, гледалац би требало да ужива у филму, а не да покушава да одгонетне смисао компликованих реченица.

Поред филмског заплета, аудио-дескрипција садржаће и имена места где се радња одвија. То је нарочито важно када се дешава промена сцене или доба дана, мада, ни ту дескрипција не би требало да буде сложена. Не треба рећи, на пример: „Јенс седи за столом у полицијској станици увече“. Окренувши структуру реченице и поделивши је, једноставнија форма реченице може бити: „Вече је у полицијској станици. Јенс седи за столом.“ На тај начин, скреће се пажња на промену сцене, а ситуација је разумљивија.

У принципу, информација треба да буде пренета у дескриптивном виду, без емоционалне обојености и без тумачења. Међутим, понекад је тешко пронаћи праву меру између дескрипције и интерпретације, посебно када је реч о опису израза лица и говора тела. Реченица: „Он се хвата за главу“ прилично јасно приказује негативно осећање. С друге стране: „Он се осмехује“ и „Он се хладно осмехује“ одговарају различитим осећањима, што је постигнуто употребом интерпретативног придева „хладно“.

Када се текст заврши, треба га још једном прегледати у целисти. Члан тима описивача, који добро види, чита опис „уживо“. Тада је могуће не само рашчистити питања у вези са разумевањем и извршити исправке описа, већ и проверити да ли се реченице потпуно уклапају у паузе дијалога.

Тек након тога, аудио-дескрипција се снима у студију, а за то се ангажује професионални наратор или филмски описивач са великим искуством, а затим се миксује нови звучни снимак који садржи оригинални филмски звук и аудио-дескрипцију. Инжењер звука мора да усагласи јачину то двоје како не би било сметњи приликом слушања наратора и оргиналних звукова из филма. С обзиром да описивачи звука најбоље познају филм, велика је предност уколико цео тим (посебно слепи члан) буде, такође, присутан приликом снимања нарације, како би се евентуалне грешке исправиле на лицу места.

Имајући у виду сав тај напор и чињеницу да је потребно неколико дана посла, не чуди што је производња аудио-дескрипција скупа. Приликом њихове израде, компаније, генерално, веома блиско сарађују са удружењима слепих и слабовидих. Није апсолутно неопходно да слепи или слабовиди члан тима филмских описивача прође претходну професионалну обуку, али би требало да има неко искуство са аудио-дескрипцијом.

IV НАЧИНИ ПРЕНОСА

Пошто је садржај произведен, треба га учинити доступним гледаоцима. То се чини различитим модалитетима преноса који су описани у тексту који следи.

1. ТЕЛТЕКСТ

Титлови за особе са оштећењем слуха традиционално су се емитовали путем телетекста. Како би их добио, телевизијски гледалац мора да оде на страницу (на пример, на стр. 150 ARD сервиса) која не садржи никакву другу слику или текст, већ служи искључиво као канал за емитовање титлова. По правилу, аутоматски систем који се користи у Немачкој приказује се као UT симбол (untertitel-титлови; од 2010. год. овај знак се појављује у горњем десном углу екрана на почетку програма како би се гледаоци обавестили да су за конкретни програм доступни титлови). Програми у немачким тв-водичима такође су означени UT симболом или AD ознаком како би се сугерисала доступност титлова или аудио – дескрипције.

2. КАНАЛ СТЕРЕО ЗВУКА

За аудио-дескрипцију потребан је други звучни канал (и стога може бити доступна само у случају програма у стерео звуку) на којем се емитује миксовани снимак. Већина сателитских или кабловских пријемника, поред

других уређаја, већ су омогућили опцију да се звучни канал ручно бира путем даљинског управљача, а доступност аудио-дескрипције такође је назначена у програмским водичима захваљујући деловању удружења слепих и слабовидих. Међутим, није дата звучна порука на почетку програма, која може да се чује на стандардном звучном каналу; то би, такође, требало изједначити са доступношћу такве титловане поруке.

3. ИНТЕРНЕТ

Нови тренд у немачким дневним собама јесте коришћење уређаја који могу да емитују HbbTv или паметних телефона. Тв-сетови су повезани са интернетом и могу, на исти начин као и преко телетекста, емитовати друге информације на екрану. Саме тв-станице нуде електронске програмске водиче, трејлере и додатне информације о емисијама. Емитовање титлова могуће је, такође, путем HbbTv, (али је у појединим случајевима то још увек у пробној фази). За корисника, ово има својих предности, с обзиром да се изглед екрана може индивидуално подешавати (на пр. величина слова или положај титлова на екрану). Тиме је омогућено да глуви и наглуви оптимално уживају у тв-програмима. Овај напредак има индиректне везе и са демографском променом, с обзиром да се старија лица, нарочито у одређеном тренутку, суочавају са слушним потешкоћама или имају визуелне сметње.

Поред програма које гледаоци прате уживо, садржај који је доступан онлајн (медијске књижаре, видео на захтев) игра све значајнију улогу. Технички, не постоји сметња да се изради неко додатно дугме или линк путем којег би се могао одабрати снимак титлова и потом емитовао на екрану. Што се тиче аудио-дескрипције, то је незнатно теже, с обзиром да је потребно да читав веб сајт буде приступачан како би слепе и слабовиде особе могле да пронађу и активирају видео са сним-

ком аудио-дескрипције (путем звучног упутства итд.) Надаље, број титлованих програма много је већи, него број програма са аудио-дескрипцијом, будући да звучни опис, како је већ истакнуто, изискује веће трошкове и стога се најчешће производи за игрane филмове. Из тог разлога, разумљиво је да ће се титловање у будућности много чешће користити за садржај намењен медијским књижарама (извештаји о дешавањима иза сцене и сл.), а да се, у том облику, неће емитовати на телевизији.

V НОВИ МЕДИЈИ, НОВА ПИТАЊА, НОВЕ ЦИЉНЕ ГРУПЕ

Технички напредак праћен је достигнућима која омогућавају особама са инвалидитетом да више и потпуније уживају у аудиовизуелним радовима. Неке од доступних опција, али и неки изазови, описани су у тексту који следи.

1. АПЛИКАЦИЈЕ ПАМЕТНИХ ТЕЛЕФОНА И НАОЧАРЕ ЗА СКРИВЕНЕ ТИТЛОВЕ

Нови начин уживања у филму омогућила је употреба паметних телефона и одговарајућих апликација. Сада су доступне апликације којима се филмске аудио-дескрипције или снимци титлова једноставно преузимају и преносе на корисников паметни телефон. Путем дигиталног сигнала, снимак се аутоматски синхронизује (на почетку филма) и емитује када почне филм. Потпуно опуштено, корисник може да слуша снимак на мобилном телефону (или помоћу слушалица), а да не узнемирава било кога. Гледање филма на мобилном телефону у исто време кад и на телевизијском екрану или на великом платну још увек је помално необично, али ради се на новим решењима и на том пољу, прецизније – мисли се на коришћење наочара за скривене титлове. Модел се већ налази на тржишту у САД, и чини се да је постигао велики успех, с обзиром да се угао, размак и јасност титлова може индивидуално подешавати. Помоћу малог пријемника, ове наоча-

ре, уз слушалице, такође, могу да емитују звучни опис. У понуди су, једнако, одређени додаци („бубице“) за слушна помагала. Један од највећих америчких ланаца биоскопа жели да их понуди што је могуће пре у свим својим биоскопима широм земље.

2. ГЛОБАЛНА ДОСТУПНОСТ САДРЖАЈА И ТИТЛОВА

Тема којом се истраживачи нису превише бавили јесте доступност садржаја на другим језицима. У принципу, оштећење вида и слуха не утиче негативно на способност особе да учи стране језике. Нарочито млади људи који гледају серије на интернету, прате их све чешће на изворном језику (углавном енглеском). Понекад буде доступан неки енглески, или, у ретким случајевима, немачки снимак титлова. Иако та врста титлова није направљена због потреба особа са оштећењем слуха, ипак може у доброј мери да приближи збивања на екрану, с обзиром да је читање са усана много теже или тешко оствариво када је реч о страном језику. Чињеница је, такође, да креативни рад камере представља данас стилску обавезу и да се глумци често не могу видети спреда док говоре.

У другим државама, продукција титлова је узнапредовала, но, сваки облик који већ постоји на страном језику мора да се учини доступним „само“ на немачком, такође. То, наравно, отвара многа питања, као што су општи технички стандарди који би обезбедили пуну компатибилност у погледу израде и дистрибуције. Ауторска права, као и права корисника, која треба да се регулишу на наднационалној основи, једнако, играју значајну улогу.

Ситуација је слична и када је реч о аудио-дескрипцији, само што је техничка примена тежа. Лако је, несумњиво, пронаћи одговарајући садржај на интернету или ДВД, потребно је само одабрати снимак на

оригиналном језику. Постоје већа техничка ограничења када је у питању конвенционална телевизија, јер, на пример, нема довољно доступних канала.

3. МИГРАНТИ И ПРИПАДНИЦИ ДРУГЕ НАЦИОНАЛНОСТИ КАО ЦИЉНЕ ГРУПЕ

Широко непризната циљна група јесу они људи чији матерњи језик није језик земље њиховог боравишта. Њима би користило када би могли да прочитају изговорене речи како би разумели шта је било речено, посебно у случају различитих дијалеката или акцената. Али, ако слабо разумеју прочитано или не читају довољно брзо, моћи ће у врло ограниченем обиму да користе ове услуге, или неће бити у стању да их користе уопште.

Разумљиво је, стога, размотрити могућност израде једноставно конструисаних реченица које не садрже компликоване стране речи. У САД постоји понуда додатног снимка титлова на ДВД, углавном означеног као лаки енглески. Ти титлови су од велике помоћи школској деци и ученицима страних језика. У другим областима, тај приступ већ постоји: на сајтовима ЕУ или немачке владе, текстови могу да се одаберу на једноставном немачком.

Постоји, такође, и супротан тренд– да се направе титлови са дословном реч-по-реч транскрипцијом текста. Међутим, њихово трајање на екрану мора бити краће, што ће рећи да морају још брже да се читају, или да заузимају више простора (три или чак четири реда).

4. ДЕЦА И СТАРИЈА ЛИЦА КАО ЦИЉНА ГРУПА

Неки други аспекти су, до сада, добили мање пажње, рецимо, прилагођеност различитим старосним групама у нашем друштву. Иако је у Немачкој све више дечијих програма титловано, продукција аудио-дескрипција у

овој области и даље је прилично ограничена. Заправо, аудио-дескрипције често су прављене за филмове који би се могли означити термином „породични филмови“ и представљају доживљај за целу породицу. Титлови, такође, морају бити прилагођени одговарајућој старосној групи деце и младих; седмогодишњак, природно, не може ни близу тако брзо читати као дванаестогодишње дете.

Слично томе, потребе старијих суграђана су до сада само делом биле разматране. Старији људи мисле да ликови у савременим филмовима говоре сувише неразговетно и сувише брзо, те они, стога, сматрају да је најбоље укључити титлове за особе оштећеног слуха или сасвим појачати звук како би боље разумели. „Старија лица“ су, заправо, све само не погрешна корисничка/ циљна група што се тиче титлова за особе оштећеног слуха. Можда би требало размислити о производњи титлова скројених по мери ове групе, на пример, коришћењем већег фонт-величине слова-(ово је у неким случајевима већ могуће путем HbbTv), иако би то захтевало више простора на екрану, што, генерално, није пожељно. Имајући у виду да старији људи, у принципу, спорије читају, друга корисна метода била би скраћење текста, мада би то, онда, угрозило садржај.

VI ЗАКЉУЧЦИ

Генерално посматрано, може се рећи да је обезбеђивање титлова и звучних описа на радију, телевизији и за одговарајући онлајн садржај на добром путу. Стална побољшања, пробај-и-тестирај технологије – као што је употреба боја или прилагођавање различитим брзинама читања, уз непрестани технички развој уређаја и начина преноса – битно су допринели несметаном учешћу особа оштећеног вида и слуха у културном животу.

Не треба заборавити да је употреба титлова и аудио-дескрипција важна и изван области емитовања програма. Звучни водичи са аудио-дескрипцијама и слушни појачивачи у музејима и на туристичким обиласцима градова су једнако значајни као и титловање музејских изложби и звучно описане посете позориштима.

Они који се баве производњом титлова и аудио-дескрипција, било да сами имају или не чулна оштећења, живо су заинтересовани да ову продукцију унапреде и да свакога дана раде још мало више како би уклонили препреке и допринели инклузији.

Observatoire européen de l' audiovisuel
European Audiovisual Observatory
Europäische Audiovisuelle Informationsstelle

ЕВРОПСКА АУДИОВИЗУЕЛНА ОПСЕРВАТОРИЈА

Информационе услуге за аудиовизуелну област

Задатак Европске аудиовизуелне опсерваторије је сте да повећа транспарентност у аудиовизуелној области у Европи. То чини прикупљањем, обрадом и објављивањем свежих информација у вези са различитим подухватима у овом пољу.

Опсерваторија је усвојила прагматичну дефиницију аудиовизуелног сектора у оквиру којег и сама делује. Њена главна поља интересовања су: филм, телевизија, аудиовизуелне медијске услуге на-захтев, као и јавна политика у вези са филмом и телевизијом. Опсерваторија прибавља информације правне природе, али и информације из области финансија и тржишта, које су у вези са ових пет области. Што се тиче географског подручја, Европска аудиовизуелна опсерваторија надзире, бележи и анализира помаке у својим државама чланицама. Поред тога, доступни су и подаци из ваневропских земаља када се процени да је то потребно. Различите су фазе прибављања информација – систематично прикупљање и обрада података, дистрибуција коначних верзија (у виду штампаних публикација, онлајн информација, база података, директоријума) нашим корисницима и помоћ у организацији конференција и радионица. Рад Опсерваторије широко се ослања на националне и интернационалне изворе информација и на њихове активности у прикупљању релевантних информација. У ту сврху,

основана је Информативна мрежа Опсерваторије. Њу чине партнерске организације и институције, професионални пружаоци информација и изабрани кореспонденти. Основне циљне групе Опсерваторије су људи који раде у аудиовизуелном сектору, продуценти, дистрибутери, емитери и други пружаоци медијских услуга, интернационалне организације које делују у овој области, доносиоци одлука у оквиру различитих државних органа задужених за медије, национални и европски законодавци, новинари, истраживачи, адвокати, инвеститори и консултанци.

Европска аудиовизуелна опсерваторија основана је у децембру 1992. године и део је Савета Европе захваљујући „парцијалном и проширеном споразуму“. Њене канцеларије налазе се у Стразбуру. Њено чланство састоји се од 40 држава и Европске уније коју представља Европска комисија. Сваки члан именује једног представника у њен одбор, Извршни савет. Извршни директор руководи интернационалним тимом Опсерваторије.

Производи и услуге Опсерваторије подељени су у четири групе:

- Публикације
- Онлајн информације
- Базе података и директоријуми
- Конференције и радионице

European Audiovisual Observatory

76, Allee de la Robertsau-F-67 000 Strasbourg – France

Tel. +33 (0) 3 90 21 60 00 – Fax: + 33 (0) 3 90 21 60 19

www.obs.coe.int – e.mail: info.obs@coe.int

